

The Project Gutenberg eBook of Maalaiskuvia 1: Kokoelma novelleja, by Väinö Kataja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Maalaiskuvia 1: Kokoelma novelleja

Author: Väinö Kataja

Release date: March 19, 2016 [EBook #51501]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAALAIKUVIA 1: KOKOELMA NOVELLEJA ***

Produced by Tapio Riikonen

MAALAIKUVIA I

Kokoelma novelleja

Kirj.

VÄINÖ KATAJA

Arvi a. Karisto, Hämeenlinna, 1907.

SISÄLLYS:

Osuustoimintaa.
Ensi kelillä.
"Maatiaisrotuinen".

Lunta.
Varsanäyttelyssä.
Esitelmä apulannoituksesta.
Kun kruununoritta hommattiin Heinärannalle.
Uusi vaalilaki käytännössä.
Kuka herrainpäiville?
Pankinvarkaita.
Yks' Helsingin pankinvaras.
Pomminheittäjä.
Käräjiltä.
Lautamiesten penkiltä.
Kun viina loppuu.
Onneton mies.
Sadepäivänä.
Työväenliikettä.
Kylää hiihtäessäni.
Kevään enteitä.

OSUUSTOIMINTAA

Monella tavalla sitä on tätä meidän kansaamme herätetty; kouluilla, puheilla, esitelmillä, kulkusilla ja aisakelloilla. Muutamissa seuduissa on herätty niin, ettei öilläkään olla rauhassa, muutamissa taas tahtovat silmät umpeen painua keskellä päivääkin. Eikö sitten liene osattu kulkea kultaista keskitietä, vai kuinka, mutta varmaa on, että on tässä vain sotkujakin...

Oli hommattu osuusmeijeriä pitkän pitäjää Savukylään. Innostuttu oli, ja moni jo laski, että niin ja niin paljon tuottaa nyt hänen karjansa, kun osuusmeijeri saadaan toimeen.

Ja se saadaan, osuuskuntaan on jo liittynyt niin paljon kansalaisia, ettei muuta kuin aletaan toimeen vaan. Ostetaan koneet, laitetaan komea, uudenaikainen höyrymeijeri, semmoinen, joka kannattaa. Laitetaan se tuonne Savukylään, sielläpä sitä on ennenkin liikaa savua tuprunnut. Joo. Innostus oli suuri ja asiaharrastavat lisäsivät vauhtia, selitellen osuusmeijerin monipuolisia etuja. Niin vain. Kaikki oli nyt valmiina, siitä vain vielä kysymys, mistä ostetaan tontti, joka kaikin puolin on sopiva.

Mutta siitä syntyikin arvaamaton juttu. Sillä sopivia paikkoja olisi nyt ollut niin monta, ettei sitä alussa tultu ajatelleeksikaan. Ja se oli nyt tullut kaikille selväksi, että likellä sen pitäisi olla, tuossa naapurissa ihan.

Alkoi kuulua ääniä, että jos vain Savukylään meijeri perustetaan, niin silloin Heinärannan ja Voikylän miehet luopuvat pois koko hommasta.

"No, kun tuumataan... perustetaan vain sitten Heinärannalle", koetti hallituksen esimies esitellä.

"Jaa, jos se Heinärannalle perustetaan, niin meidän kylän miehet luopuvat koko tuumasta", napisivat siihen Voikylän miehet, ja samaa kuului Napolan ja Sipillan kylistä.

"No missä se olisi sopivin paikka, joka olisi keskellä ja..." tiedusteli esimies.

"Meidän kylässä tietenkin", sanoivat savukyläläiset.

"Teidän kylässä!" panivat siihen muut vastaan. "Sinne syrjään tiestä, pensasten keskelle. Eikä siellä ole vettäkään."

Semmosta jankkausta oli ollut.

Mutta nyt oli kuulutettu kokous, johon kaikkia osuuskunnan jäseniä kehoitettiin tulemaan. Sillä nyt oli paikka määrättävä ja rakennuksen tekoon ryhdyttävä kiireesti.

Niin oli kuulutettu.

Mutta sillä välin oli moni ruvennut miettimään, että taisi olla hullutusta ruveta koko hommaan. Kun rakennus tulee niin kalliiksi, niin menettäähän siinä elon elämänsä. Pois siitä pitää luopua, hyvissä ajoissa ennenkuin joutuu koko pitäjän nyljettäväksi. Mutta sitten tiesivät toiset kertoa, että semmoiset

ovat säännöt — ja ne ovat laissa vahvistetut, — että se, joka osuuskuntaan on liittynyt ja nimensä kirjoittanut niihin suuriin kirjoihin, jotka olivat laajat kuin kirkonkirjat, ei pois pääse, vaikka mitä tekisi. Ei muu auta kuin maksaa pois osansa mukaan, maksaa vaikka tulisi rakennus maksamaan satatuhatta ja vaikka lehmän osalta menisi sata markkaa.

"Semmonen helvetin valehtelijako se olikin se kesällinen meijeriherra! Kun selitti, ettei mene kuin markka lehmältä eikä tarvitse mitään vaivaa nähdä, osuuskunta tekee kaikki. Ei muuta kun käydä meijeristä rahaa noutamassa!" ihmeteltiin, ja yhä useampaa alkoi kaduttaa, että oli antanut itseään narrata.

Muutamat isännät olivat ihan onnettomia, kun emäntien tietämättä olivat nimensä menneet kirjoittamaan. Monessa talossa oli ollut kiivaita kahakoita aviopuolisoiden kesken ja kuului Säkkijärven emäntä Ollinsa komentaneen eräänäkin iltana yön selkään. Itkuja mies parka puserteli, kun pitkin kylää yksin yöllä tassutteli ja mainoi tätä meijerin aikakautta.

Niin oli surullista.

Mutta nyt pitikin pitää silmänsä ja korvansa auki ja mennä sinne kokoukseen ja näyttää, että...

"Sinne kuuluu tulevan konsulentti asiaa valasemaan", tiesi joku sanoa, kun kokoukseen oltiin menossa.

"Sitä ei tarvitse valasta eikä valehdella enää... Se on siksi pimeä asia, ettei se valkene valheilla. Ei ole ollut muuallakaan kun suora pettäminen", puhui Takavainion Ulrikki ja tuntui kuin olisi suuttunut koko maailmalle.

Ja niin väitellen saavuttiin lomissa ja yksittäin kokoushuoneelle.

Ja aivan oikein. Siellä olikin konsulentti, joka oli kiertänyt pitkin laajaa pitäjätä osuustoiminta-aatetta selitellen ja osuusmeijerin tosihyödyistä puhellen.

Ja siitä hän nytkin tahtoi puhua, selittää miten oli käynyt muissa pitäjissä, joissa osuusmeijeri oli ollut pitemmän aikaa käytännössä. Täällä sanoi hän sen sopivan vallan mainiosti. Asia olikin jo hyvällä alulla. Osuuskunta oli valmis, nyt olisi vain kysymys, mikä paikka olisi sopivin...

"Minä pyydän siis, että osuuskunnan jäsenet lausuvat mielipiteensä, jotta tässä päästään keskustelun alkuun", sanoi hän kehoittavasti.

Ei kuulu hiiskaustakaan. Karsinan puoli tupaa on emäntä-isäntien hallussa, joita Isolan emäntä johtaa. Miehet istuvat lakkejaan pyöritellen ja toistensa pieksuja katsellen... (ei saanut tupakoidakaan).

"Niin, lausukaapa nyt mielipiteenne!" kehoittaa hän vielä.

Jo nousee Takavainion Ulrikki ylös ja niinkuin vihassa virkkaa;

"Jaa... minä lausun, etten rupea koko hommaan... pyyhkikää pois minun nimeni..."

"Mitä tarkoitatte... Poisko? Säännöissähän on, että kahdeksi vuodeksi..."

"Olkoon. Se on ollut petosta ja kavaluutta; minä en rupea koko hommaan... se on kerta puhuttu."

"Minä myöskin tahtoisin pois", kuuluu Säkkijärven Ollin valittava ääni loukosta. "Minä emännän tietämättä menin polonen..."

Siihen yhtyy muitakin, ja vähitellen on koko pirtti äänessä.

Mitä tämä nyt on? Mitä merkitsee nyt tällainen?

"Ne pitävät, että rakennuksesta tulee liian kallis, ja sen vuoksi he eivät..." selittää konsulentille joku likempänä istuva.

Konsulentti nousee ja aloittaa uuden esitelmän. Puhuu asiallisesti ja ymmärrettävästi, että jos tuollainen kookas, uudenaikainen höyrymeijeri tuntuu liian kalliilta, niin nyt alussa perustettaisiin vain pienempi, hevostierolla käypä meijeri, siksi kunnes osuuskuntaankin ehtii liittyä yhä useampia jäseniä... Se voisi olla vuokrahuoneissa eikä olisi mitään erinomaisempia kuluja.

"Vaan minä en rupea siihenkään, ja ne semmoset resut on jo täällä nähty", tinkaa taas Takavainion Ulrikki.

Mutta toiselta puolen pirttiä kuuluu ääniä, että tuo se nyt on jotakin, jos halvemmalla aloitetaan.

"Pois minä vaan myöskin tahdon... minä emännän tietämättä..." kokee Särkijärven Olli saada ääntänsä kuuluville.

Ja taas sekaannutaan pois pääasiasta, ja kesken muiden puheiden nousee Hannulan Ville ja sanoo:

"Vaan sen minä sanon, että niin se panna pitää, ettei toisen tarvitse vetää pitempää matkaa maitoan kuin toisenkaan."

"Juuri niin. Sitä minäkin", kuuluu Villen selän takaa, ja hän saa paljon puolustajia.

"Osuuskunta tietysti kustantaa maidon ja kerman kuljetuksen, mutta se tulee tietenkin kuluksi", kokee konsulentti selittää. Mutta hänkin alkaa jo tuskaantua, ja kuinka lie, että hän kesken kaikkea muistaa:

"Pois puolustamaan kotimaatamme, pois..."

— Äsh — suuttuu hän omille ajatuksilleen, ja kun Hannulan Ville yhä seisoo niinkuin jotakin odottaen, alkaa hän taas selittää:

"Sitä paitsi tämmöiset kysymykset, kuten maidon ja kerman kuljetus kermomisasemilta, ovat osuuskunnan kesken sovittavat ja autettavat niin, että saadaan mahdollisimman halvalla."

Ville, joka on hiukan kuuro, luulee sen nyt kysyvän häneltä, että mihinkä isännällä on niin kiire, ja sanoo:

"Meinasin tässä välissä pistäydä karvarissa."

Toisia naurattaa, joku hohottaa täyttä kurkkua, ja muutamat menevät ulos, eivätkä enää tule takaisin.

"Karvarissa pitää minunkin käydä", arvelee taas joku ja poistuu hänkin.

Mutta nyt nousee seisomaan Mallikylän isäntä, Maaherran Heikiksi sanottu. Hän on tähän asti pitänyt suunsa kiinni, kuunnellut toisten tinkoja, nyt on hänenkin vuoronsa puhua.

Hän selittää, että jos ei höyrymeijeriä perusteta, kerrassaan kelvollista ja ajanmukaista, jollainen on ollut alunpitäin tarkoitus, niin hän ei puutu eikä sekaannu koko hommaan — hän tahtoo pois. Hän ei tahdo vastustaa myöskään hevoskierrolla varustettua osuusmeijeriä, mutta siihen soppaan ei pistä lusikkaansa hän. Ja lopuksi tahtoo hän ilmoittaa, että koska hänet myös on valittu hallituksen jäseneksi, — niin hän nyt täten eroaa hallituksesta.

Siinä se nyt oli!

"Eihän tästä näy tulevan mitään", arvelee konsulenttikin.

"Tuo Maaherran Heikki puhuu oikein. En minäkään rupea, ellei höyrymeijeriä laiteta", kuuluu emäntäväen puolelta kimakka ääni.

— Sakramenskadt följe, — noituu konsulentti syvällä sydämessään.

"Niin, se nyt on jo päätetty, että hevoskierrolla varustettu osuusmeijeri on perustettu. Hallituksen asiaksi jäävät nyt muut toimenpiteet, kuten huoneen, koneiden ja sen semmoisten hankkiminen..." alkaa hän taas puhua.

Miehiä poistuu yhä useampia, eivät virka sinne eivätkä tänne.

"Ja se on tietty, että kaikki, jotka ovat osuuskuntaan ruvenneet, ovat myös velvolliset..."

"Se vaan on helvetin kumma, jos en saa omaa maitoani pitää missä tahdon", ärähtää kiivaana vielä ulosmennessään Takavainion Ulrikki.

"Kyllä minäkin vaan katson, pitääkö ruveta maksamaan kuluja meijeriin, johon en maitoakaan tuo!" sanoo joku hänen vieressään.

"Vaan jos et maksa, niin tulee vallesmanni noutamaan", arvelee joku.

"Niin, mitä menitkin nimeäsi kirjottamaan... Minäpä en kirjottanut, vaikka kyllä viekasteltiin", sanoo tyytyväisenä Paksulan juureva isäntä ja poistuu hyvinvoipana kotiaan päin.

— Tämmöistä osuustoimintaa, — kummastelee konsulentti, ja taas soi hänen korvissaan:

"Pois puolustamaan kotimaatamme, pois..."

ENSI KELILLÄ

Koko lauantapäivän tuiskusi lunta, peitti vaarat ja vainiot, silitti tiet ja alleen hautasi kartanoroskat ja kesän viimeiset jäännökset.

Hauska talvi oli tullut, valkoinen lumi viehätti silmää, virkisti mieltä ja munaskuita. Yhtäkkiä katosi syksyn synkkyys mielistä, yhtäkkiä velttous muuttui vereväksi tositoiminnaksi ja tuntui kuin imisi ilmasta raitista, virkeää, voimakasta elämää...

Ei ole monta kulkijaa tielläkään näinä viimeisinä sumuisina ja pimeinä syksyn päivinä. Eipä paljon muita kuin posteljooni, joka ärtyisänä ja märkänä istuu rattaillaan niinkuin vanha varis sateessa...

Äreä ja kiukkuinen on ollut Korkeaniemen Aukustikin näinä päivinä, mutta sunnuntai-aamuna hän herää kuin uuteen elämään...

Alushoususillaan vielä ollessaan silmäilee pihalle ja näkee lunta... valkoista, silmiä huikaisevaa lunta... Hän tuntee veren virtaavan nopeammin, mielen ilostuvan, ja näppärästi ja haukottelematta saa hän vaatteet yllensä ja kengät jalkaansa.

Muu talonväki on jo ennen noussut. Emäntä on jättänyt kahvipannun hiillokselle ja Aukusti särpää kuppinsa sisällön hopussa kuin olisi hengen hätä. Hän rientää ulos... pihalle on jo teitä laastu sekä navettaan että talliin. Kun hän pääsee kuistin eteen, laukkaavat varsat ohitse niin että vinkuu, häntä sulkana perässä, kiitävät tielle päin, tienhaaraan seisahtuen. Hännät vetäytyvät kaarevaan koukkuun, pää ja korvat ovat pystyssä ja koko ruumis jännityksissä. Siinä puhaltavat sieraimistaan pärisevän puhalluksen ja panevat laukkaa pitkin tietä, että kavioiden kopse kartanolle kuuluu...

Aukustin mieli tulee yhä iloisemmaksi. Se on renki-Matti, joka on päästänyt varsat kilostelevaan, pitkästä aikaa jalkojaan taivuttelevaan...

Hän juoksee kujalle katsomaan mihin asti varsat laukkaavat ja huomattessaan Matin tallin ovella huutaa:

"Matti hoi! Päästä vanha ruuna ja Pilkkikin penteleinään."

Matti on hyvillään hänkin ja rientää isännän käskyä täyttämään.

Hetken päästä ilmestyvät vanha ruuna ja Pilkkikin pihalle. Pilkki lyöttäiksen tuliseen laukkaan, ja takapäätä viskelee vanha ruunakin niinkuin nuoret hevoset...

"Jo tuli lunta", sanoo Aukusti.

"No rekikeli mainio jo... kun pihallakin melkein kynnärä", vastaa Matti, ja molemmin he seisoivat pihalla hevosten iloa katsellen.

"Tästä jo Jussilan Lauri ajoi sivu kruununoriillaan, että vinkui", ilmoittaa Matti.

Aukustiinkin tarttuu ajohenki, tuntuu niin sanomattoman hauskalta elämä. Aivan niinkuin olisi uudestaan syntynyt koko mies. Mattikin on ollut vireämpi, toimeliaampi ja hoksaavampi kuin muina aamuina. Juoksijaoriin "Urvon" on hän parhaan ymmärryksensä mukaan puhdistanut, aivan kuin olisi arvannut isäntänsä lähtevän ajoon. Isäntä kiittelee. Pyyhkäisee kuitenkin itsekin Urvon kiiltävää karvaa, harjaa, silittelee ja hännän solmiaa vähän lyhemmälle ja hommatessaan puhuu Matille ystävällisellä ja veljen äänellä, viheltelee Urvolle ja kaulaa taputtelee...

"Jopahan, saakeli soikoon, tulikin rekikeli, tuli tulinen ettei arvannutkaan... päästään tästä mekin vähän jalottelevaan... ja näin kaunis ilma... Taivaan rannat seestyvät... alkaa pakastaa... kyllä se teki talven aivan yhteen sanaan... Mutta kuka siellä jo kulkusissa ja aisatikuissa ajelee?"

He rientävät pihalle sekä isäntä että Matti ja näkevät ajajan vinhaa vauhtia tulevan alhaalta päin. Varsat laukkaavat edellä, että tierat suurina lumipalloina lentelevät korkealle ilmaan...

Kuinka lystiltä tuntuu!

Aisakellon ääni on kuin ihaninta musiikkia ja kulkusen kimeämpi helinä kuin ilon verrattominta hymniä...

Kuinka kuitenkin tuntuu hauskalta... hauskalta tämä ikävä ihmiselämä...!

Aukusti tulee aivan haltioihinsa.

"Se on lukkari, lukkari se on", hokee hän Matille.

"Lukkari se näkyy sittenkin olevan", tuntee Mattikin.

Lukkari on kaikin puolin talvitamineissaan ja kirkkoon tietenkä matkalla. Hänen tunnettu ruunansa "puistaa aisoja", että tiuku soutaa kuin koskessa... Tuntuu lukkarista, että menee... Mutta suurempaan vauhtiin yhä vaatii ruunaansa, pitkällä ruuskalla reen perästä viuhtoen ja mahtavalla kurkkuäänellä karjhdellen.

"Katsos perhanaa tuota ruunaa, kun se vieläkin... vieläkin on juoksevinaan", arvelee Aukusti.

"Matti, ota sipikka pian rekihuoneesta... pistä vähä heiniä ja loimi ja ne maalatut aisat", toimittaa hän kuin hengen hädässä Matille, sillä hänelle tulee sellainen ajohalu, ettei hän pysy paikoillaan. Ja erinomaisen hyvällä tuulellakin hän on.

Laskee leikkiä ja naureskelee karjapiialle, Joosefiinalle, joka kaivon kannella seisten vinttailee vettä. Laulutuulessa ja hyvällä kiirillä on Joosefiinakin, aivan laulelee ja hyräilee, että:

Maantien poskessa on katajapensas, jossa on tikkelperi-peri-peri. Ja tämän kylän poikain liivin taskuss' on Saksan silinteri-teri-teri.

Naapurissakin ovat hevoset lasketut pihalle ja laukkaavat pitkin peltoa minkä kavioista lähtee. Mutta "juhlatunnelmissa" istuu Aukusti sipikassaan kylän läpi ajaen. Korskuen ja juoksuun pyrkien Urpo valjaissa valssaa, mutta Aukusti ei päästä, tyydyttelee kävelemään, ystävällisesti puhuttelee ja viheltelee...

Kujilta ja pihoilta katselevat ihmiset häntä ja hänen hevostaan, ja pikkupojat huutavat:

"Tulkaa katsomaan... Korkeaniemen isäntä ajaa juoksijallaan, tuossa menee..."

Ja vanhempi väkikin rientää kujalle katsomaan...

Mutta ylpeänä, päätään sinnepäin kääntämättä, istuu Aukusti sipikassaan vihellellä...

Kauppiaan luona ajaa häntä vastaan Jussilan Lauri kruununoriillaan.

Silloin Aukustikin löysää hieman ohjia ja pyrynä vilahtaa kruununoriin ohi...

Ei ole vertoja Aukustin Urvolle, vaikka kruununori on mukamas komea, hyväntapainen ja kaunis hevonen, ei ole sillä semmoisia juoksunlahjoja kuin on hänen Urvollaan...

Rantalan Villekin on liikkeellä, nuorta varsaansa opettamassa.

"Terve mieheen!" huutaa Ville jo kaukaa.

"Terve, terve... No jopa se Villekin on Piijun pojan aisoihin..."

"Jo minä... ensi kertaa tämä vasta", kokee Ville esittää.

Mutta Piun poika, joka on Urvon jälkeläinen, on kovin levoton ja ennenkuin Ville arvaakaan, hyppää se ojan yli ja laukkaa Tuomelan pihalle. Sieltä saa Ville sen sentään pian palaamaan.

Aukusti vartoo ja huutaa:

"Katsos tuota sinun varsaasi, kun tulee polkijaansa... Kun sinä vaan nyt sen siivolla kasvatat, niin siitä vielä tulee hyvä hevonen ja nopea juoksija..."

"No ei tuota tiedä..."

"Annasta kun minä ajan, että näen minkälainen on askel..."

He ajavat Immolan pihalle ja siinä vaihtavat. Aukusti lähtee Villen varsaa ajamaan ja Ville istuu ylpeänä ja hymyillen juoksija Urvon sipikkaan.

"Ensi kerralla se on varsa hyvin ohjattava, muutoin menee ijäksi pilaan", arvelee Aukusti, kun

tottumatonta varsaa koettaa ohjata tielle.

"Mihin päin ajamme?" huutaa hän vielä Villelle.

"Aja meille päin!" huutaa Ville vastaan.

Ja Rantalaan päin lähtevät. He ovat hyviä hevosmiehiä kumpikin ja vanhoja ystäviä. Ja monta hauskaa ovat yhdessä pitäneet. Aukusti on kavalampi ja riskimpi, Ville hyväluontoinen ja antelias.

On Aukusti tuntenut, että Ville väliin haiskahteli viinalta — oli varmaan ajoon lähtiessään tehnyt puolikuppisen — niin alkaa hänelläkin mieli tehdä ryyppyä. Hetken kun ovat ajaneet, huutaa hän Villelle, kääntäen päätään Villeen päin:

"Tästä tulee aivan samanlainen kuin polkijansakin... kun pitää oleman tuo takajalkain askelkin juuri samanlainen... Tästä tulee rahahevoneni..."

Hyvilläään kuuntelee Ville Aukustin kiittelemistä, ajattelee, että pitää sitä tuolle Aukustille näin ensi kelin kunniaksi edes ryyppyä antaa ja huutaa sitten Aukustille:

"Hyvin siitä muutkin pitävät..."

"Eipä sitä näe usein näin isänsä näköistä varsaa... Ei ollut minusta Kuopion näyttelyssäkään... Vaikka kyllä se Turun Hippos..."

Ei jouda Aukusti nyt pitkiin selvityksiin, sillä varsa on virma ja virkku ja ihmisiä on kovasti liikkeellä.

Kun he ajavat Rantalan pihaan, nousee höyry sipikkain perästä. Piha pullahtaa kylän väkeä täyteen, ja Isonjoen Hermanni, joka myöskin on hevospies, sanoo, että kaikki kuulevat:

"Siinä tulee isä ja poika komeasti kartanoon..."

Se tekee Villelle hyvää, ja hän käy Hermanniakin kättelemään. Muutkin kättelevät ja sanovat, että komeat ovat ja yhdennäköiset.

Mutta Villen kamarissa istuvat vieraat, Korkeaniemen Aukusti, Isonjoen Hermanni ja Ville, istuvat maistellen puolikuppisia ja hieman humaltuessaan, entisiä markkinamatkoja muistellen. Ryyppäävät taas ensi kelin kunniaksi, ja kun raittiusasiasta tulee puhe, eivät hyväksy... sillä aivan vastoin luonnonlakia on se, että hevosmiehet selvällä päällä aina...

Niin arvelevat ja luultavasti ei heistä yksikään rupea raittiusseuraan, arvelevat ja maistelevat, maistelevat niin, että kun Aukusti illalla lähtee kotia päin, niin saapi Urpokin tuntoa, että... hih...

Illalla ajelee kylän herrasväkikin, ajelee huvikseen, koska talvi on tullut iloinen ja pakkasineen, koska kulkuset soivat ja tiu'ut helisevät, että vaaroilta vastaa... näin ensi kelin kunniaksi...

"MAATIAISROTUINEN"

Hyvin tiettyä on, että meillä näinä takavuosina on tavattomasti edistytty maanviljelyksenkin alalla. Maanviljelysoppineita kulkee maalaiskylissäkin luennoimassa, maanviljelys- ja karjanäyttelyitä pidetään, joissa neuvotaan ja opastetaan, kuinka viljellä maataan ja kuinka ruokkia karjaansa, jotta suurin hyöty saataisiin. Maalaisväestö on innostunut ja kokee parhaansa tehdä niinkuin neuvotaan. Oppineet kirjoittavat neuvoja maanviljelyksestä maanviljelyslehtiin, ja paikkakunnankin lehtilöissä nähdään usein huomiota herättäviä kirjoituksia. Maalaisväestö on hyvin ahkera niitä sellaisia opettavaisia neuvoja lukemaan, koskivatpa ne sitten pellon tai niityn viljelystä, lehmän ruokkimista tai vasikan kasvattamista. Onneksi on kylässä aina joku pomo, viisas mies, tietävämpi muita, joka asiat parhaiten ymmärtää ja luetun sisällön oikein käsittää. Hän sitten vähemmän ymmärtävöisille "tekee selvää", mitä milloinkin on tarkoitettu.

Sillä yhtä nopeasti kuin on maanviljelys ja karjanhoito edistynyt, yhtä sukkelaan on maanviljelys-sanavarastokin lisääntynyt, niin että eihän niitä kaikkia outoja sanoja, vaikka lienevätkin supisuomalaisia, tahdo oikein käsittää.

Saukkolan Johan Petterikin oli kylän oppineempia miehiä ja sanomalehtien lukija verraton. Ja edistyksen mies kaikin puolin. Ensimmäinen meijerimies oli hän pitäjässään, ja ensiksi uskalsi hän ostaa

niittokoneenkin, joita nyt on joka talossa.

Mutta hänen erityisalansa oli karja. Lukuunottamatta sitä, että hän oli tottunut vaikeimpiakin lehmäin tauteja parantamaan ja toimi harvinaisella menestyksellä kättilönä lehmän poikimishommissa pitkin pitäjää, oli hän erinomainen lehmäin tuntija. Hänen karjansa olikin mallikelpoinen, eikä missään saatu voita niin paljon kokoon kuin Saukkolassa. Karja oli Johan Petterin ylpeys, ja kiitokset oli hän saanut agronoomeiltakin, jotka varta vasten olivat käyneet sitä katsomassa. Mutta kun edistys riensi jättiäisaskelin eteenpäin, alkoivat maanviljelysoppineet puuhata ja puhua siitä, että pitäisi saada aivan oman maan rotuisia lehmiä, — että ne ne olisivat parhaita. Sekarotuiset söivät muka enemmän ja lypsivät verrattain vähemmän kuin maatiaisrotuiset...

Siitä oli pitkä ja asiallinen kirjoitus kerran eräässä maanviljelyslehdessä.

Saukkolan Johan Petteri luki ja tutki sitä, mutta ei päässyt oikeaan käsitykseen sen sisällöstä. Siinä kyllä selitettiin maatiaisrotuisista lehmistä, mutta ei sanottu tarkemmin, minkälaisia niiden tulisi olla.

Eikä sitä tietenkään kukaan muukaan kyläläinen osannut selittää.

Kerran kirkolla tuli lukkarin kanssa puhe maatiaisrotuisista lehmistä, niin Johan Petteri tiedusteli lukkarilta, että tiesikö lukkari...

"Miksen tietäisi", sanoi lukkari sukkelaan... "Ne ovat semmoisia matalajalkaisia, sarvettomia ja paksuja..." ja naureskeli sitä sanoessaan, katsellen veitikkamaisesti Johan Petteriin, joka oli paksunlainen, matalajalkainen isännän tallukka.

Johan Petteri närkästy, sillä hän piti hyvin pahana, jos häntä vain sanottiin matalajalkaiseksi.

"Elä sinäkään niin viisaana ole... minusta näyttää, että kyllä tarvitsisit sääriisi vahviketta... leipäluukkari", sanoi hän närkästyneenä ja poistui.

Mutta Johan Petterin ja lukkarin keskustelua olivat muutkin kuulleet, ja siitä puhuttiin jälkeen kirkonajankin.

Ja heinäaikana, kun Johan Petteri torui renkejään, oli muuan Erkki niminen renki alkanut sompottaa isännälle vastaan. Siitä syntyi sanasota, joka huvitti toisia.

"Mokomakin lehmäkeksi... maatiaisrotuinen."

Sen ehti renki sanomaan, mutta siitä vimmastui Johan Petteri niin, ettei ollut nähty häntä niin kiukuissaan ennen.

"Paikalla pois minun talostani", luki hän tuomion Erkki rengille.

Eikä hän asettunut sittenkään, vaikka oli Erkin pois pannut. Kiukutteli ja kärisi kaiken kesää, vähimmästäkin seikasta torui ja mellakoi. Kun hän lisäksi oli huhuna kuullut puhuttavan, että häntä kylällä takana päin sanottiin "Saukkolan maatiaisrotuiseksi", harmitti se häntä niin, että oli ärtyisenä aina.

Häntä alkoi harmittaa tuo sana maatiaisrotuinen niin, ettei olisi sitä tahtonut nähdä painettunakaan, jopa sitten, että sitä ääneen kuuli lausuttavan.

Oli kuin kirottu tuo sana tänä aikana!

Melkein jokaisessa karjanhoitolehdessä tehtiin selvää maatiaisrotuisista lehmistä ja niiden erinomaisesta lypsykyvystä.

Emäntä eräänä sunnuntai-iltana sanoi Johan Petterille:

"Etkö sinä ole lukenut, kun ne nyt niistä maatiaisrotuisista lehmistä niin paljon kirjottavat? Liekö heitä meillä yhtään?"

"Mitä sinä niistä huolta kannat — ja ole lukematta sanomalehtiä", ärähti Johan Petteri vastaan, eikä sanaakaan puhunut lehmistä, vaikka ennen oli niistä laverrellut tunnittain.

Eräässä lehdessä oli kerrottu sonniyhdistyksistä ja kehoitettu semmoisia yhdistyksiä perustamaan. Oli myöskin ilmoitettu, että sitä varten palkattu agronomi tulee pitämään esitelmää asiasta ja samalla tarkastamaan karjoja, löytyisikö sopivaa siitossonnia. Paikkakunnan lehdessä oli se ilmoitettu, että kaikki saisivat tietää. Paikoista ja ajoista, joissa esitelmät pidetään, luvattiin vastedes tarkemmin mainita.

Saukkolan Johan Petteri tuli siitä hyvillään, sillä siinä ilmoituksessa ei puhuttu mitään tuosta kirostusta maatiaisrotuisesta. Hän tyyntyykin ja rupesti asiasta naapurienkin kesken puhelemaan.

"Ne kuuluu pitävän olla maatiaisrotuisia ne sonnit", sanoi naapuri Saukkolalle, mutta kun hänessä ei näyttänyt olevan ivaa eikä Johan Petteri huomannut hymyä naapurin suupielissä, ei hän pahastunut.

Ja jonkun viikon päästä luettiin taas lehdessä, että esitelmä pidetään Saukkolassa...

Siitä tuli Johan Petteri taas hyvillään. Sillä se, että esitelmä juuri heille oli kuulutettu, todisti, että herrat olivat ottaneet huomionsa hänen karjansa ja että talo oli muutenkin sopiva esitelmäpaikaksi.

Saukkolassa oli sinä talvena kaksi sonnia: toinen oli iso ja ruskean kirjava, ja sen sanottiin olevan ulkomaan alaa; mutta toinen oli pieni, matalajalkainen ja valkoinen töpsä, joka oli emännälle lahjoitettu metsäkylästä. Se oli jo tuomittu tapettavaksi, mutta oli lykätty siikemmäksi, kun liha oli halpaa.

Valkoinen jukuripää ei isäntää miellyttänyt juuri sen vuoksi, että se oli niin matalajalkainen ja pieni. Mutta emäntä siitä piti ja hoiti hyvin. Se kun oli hiljaisen luontoinen ja söi nuuskimatta ja miettimättä toisten suutteen.

"Pilaa koko karjan tuo tuommonen rakki", oli isännän tapa sanoa.

Mutta koska ilmoituksessa oli ollut, että agronoomi myös tarkastaa sopivia siitossoneja, alkoi isäntä pitää erityistä huolta isosta ruskeasta sonnistaan, jolle hän, historiaa tuntevana miehenä, oli pannut "Ilkan" nimeksi. Syötti apettakin Ilkalle ja navetassa käydessään harjaili ja puhdisteli.

Ei ollut siinä kylässä eikä kuulosallakaan sellaista sonnia kuin Saukkolassa, ja kaikki naapurit olivat yksimielisiä siitä, ettei muualla missään ole Saukkolan Ilkan vertaista.

Ja siinä uskossa oli isäntä itsekin.

Tuli sitten se toivottu esitelmäpäivä, ja agronoomi saapui Saukkolaan. Hän oli joku vasta virkaan nimitetty nuori mies, jota Saukkola ei ollut koskaan ennen nähnyt. Mutta iloinen mies näytti olevan, laski leikkiä ja naureskeli ja ilvettään piti.

Kun sattui sunnuntai-ilta, niin väkeä alkoi karttua kovasti Saukkolaan. Tuli muistakin kylistä, että Saukkolan iso pirtti oli ihan täynnä.

Mutta ennenkuin agronoomi aloitti esitelmää, oli hän yksinään poikennut navettaan lehmiä tarkastamaan. Eikä ollut muita katsonutkaan kuin emännän valkoista, matalajalkaista sonnia. Piika Erika oli silloin huomauttanut, että täällä perässä... tämä Ilkka... täällä se sonnien sonni on...

"Jaa... jaa, kyll' mä senkin näen", oli vain Erikalle vastannut.

Isäntä ei oikein pitänyt tästä uudesta agronoomista. Se oli liiaksi poikamainen ja nauraa virnisteli joutaville asioille.

Varsinkin kummastutti isäntää, ettei tahtonut nähdä lehmiä...

"Jo se kävi navetassa", ilmoitti isännälle Erika, jolle isäntä kummastuksensa sanoi.

"Vai kävi! Mitä sanoi? Kehuiko?"

"Kehui se lehmiä kauniiksi, mutta ei sanonut olevan maatiaisrotuisia", selitti Erika.

"Ei niitä meillä tarvitakaan", tikasi isäntä ja näytti olevan pahalla tuulella.

Pirtissä seisoi pöydän takana agronoomi ja alkoi esitelmänsä. Ensiksi teki hän selkoa niistä ulkomaalaisista lehmäroduista, joita Suomessa nykyään on olemassa. Hän tiesi sanoa tarkoin kuinka paljon lehmät lypsivät vuodessa ja minkä verran söivät. Sitten hän innostui ja alkoi lämpimästi puhua kotimaisesta lehmärodusta eli n.s. maatiaisrotuisista...

"Sillä", jatkoi hän ja näytti puhuvan täyttä totta, "paitsi sitä, että tämä rotu on oloihimme parhaiten tottunut ja ilmanalaamme, niin sanoakseni, imeytynyt, on tällä rodulla se verraton etu, että ne syövät niin vähän..." (väkijoukosta kuului naurun tirskestystä).

Ja sitten agronoomi selitti, että tätä rotua pitäisi jokaisen lehmänystävän harrastaa, sillä näyttää siltä, että maatiaisrotu vähenemistään vähenee ja sijaan tulee sekarotu, jota ei pitäisi enää kasvattaa.

Hän tuli käyttäneeksi useita kertoja sanaa maatiaisrotu. Saukkolan Johan Petteri istui tulipunaisena ja

kuuli, kuinka takapenkillä nauraa kikatettiin. Häntä alkoi suututtaa, ja viha kiehui.

Mutta yhä enemmän innostuneena jatkoi puhuja:

"Olen tälläkin paikkakunnalla karjoja katsellut, ja ani harvassa talossa olen tavannut maatiaisrotuisen lehmän, vielä harvemmassa puhdasrotuisen maatiaissonnin." (Saukkola istui kuin kuuman pellin päällä ja yritti jo kerran sanomaan että: heitä pois juorusi.)

Mutta agronomi jatkoi, ja kuinka lie sattunut, että näytti niinkuin olisi vähän naurahtanut:

"Oli siis suuri iloni, kun saavuin tähän taloon, josta olen kuullut paljon kerrottavan, ja kohtasin tuollaisen puhdasrotuisen, matalajalkaisen maatiaissonnin..."

Mutta kun hän sen oli sanonut, rämähti koko väkijoukko nauramaan, isäntä tuli ja iski nyrkkiä pöytään hänen nokkansa alla ja huusi:

"Lapa helvettiin...!"

Eikä ole sen ajan perästä Saukkolassa esitelmää pidetty ja tuskin vain tämän isännän eläessä pidetäänkään.

LUNTA...

(Talvella 1906)

On tuiskunut lunta monta kuukautta: yötä päivää, pyhää, arkea. Ja lisäksi tuullut jokaiselta ilmansuunnalta niin vimmatusti, että ummessa silmin on täytynyt talonvälitkin hiihtää... Lumeen ja nietoksiin ovat peittyneet koko Perä-Pohjola, Lappi ja koko tämä pohjoinen maailma. Ei näy enää matalimmista majoista muuta kuin savu, joka näyttää nousevan suoraan kinoksesta, ja vaivainen viiritanko, joka kitkuu ja valittaa vaivojaan myrskyn käsissä. Upissa ne ovat muutkin talot melkein, vähän vain vilahtaa punaista seinää kinoksen keskeltä.

Tohmeroinen ja pehmeä kuin jauholaari on maantiekkin, jota pitkin silloin tällöin, kun tuisku vaistoaa, mennä vätöstää rahtimiesten murheellinen kulkue. Mutta metsätiet ovat ummessa, ja naapurien väliset kinttupolut ovat suksen latuna, milloin ei tuisku ole niitä umpeen pannut.

On odotettu kärsivällisesti, on luotettu, että kyllä se nyt heti herkeää lumen tulo, että määrä siinä sentään on mitä taivaastakin liikenee. Niin on varrottu ja pirtin akkunasta katseltu taivasta ja taivaan rantoja, että koska alkaa seestä...

On se välisti Pohjolan taivas kirkastunutkin, taivaanrannat ovat palaneet kuin tulen liekissä, ja taivaankantta pitkin ovat revontulet sähisten ja kellertävän valjuina leimunneet.

Mutta aamulla on tuuli taas ollut etelässä, ja lunta on taivas taaskin ruvennut antamaan...

Hukkaan meni toivo jälleen!

Muutamissa taloissa alkoivat isännät käydä pahalle tuulelle, kiukkuilivat vähäpätöisemmistäkin asioista ja olivat itseensäkin tyytymättömiä; toisissa taloissa moljottivat piijat, kun joka aamu piti pirtin lämpimästä lähteä kahlaamaan navettaan ja tarpomaan kinoksissa...

Ylipään isäntä Mikko oli muutenkin kiivasta ja tulista miestä, mutta nyt kun eivät ilmat asettuneet, kävi hän ylen äreäksi. Eikä se kumma ollutkaan, kun olisi ollut hirsä metsästä ajettava ja nyt täytyi hevosten joutilaina syödä tallissa ja miesten pirtissä. Eiväthän ne enää tämänaikuiset rengit viitsineet puhdetöitäkään tehdä. Jonkun päreen kiskoivat, siinä kaikki.

Ja se oli kumma, että joka ainoa tulija, joka talossa sattui käymään, kolisteli lunta tamineistaan ja puhkuen arveli:

"Mutta jo sitä on tuota lunta... aivan siihen hukkaa hankkii..."

"No jo. Ja toista tulee. Ja kuka sen metsätienkin aukasee?" siihen toinen vastasi.

Tuota samaa jahkailemista, samaa sanomista oli kaikilla ollut monta viikkoa. Se alkoi jo kyllästyttää

itsekutakin, mutta Ylipään kiivasta Mikko isäntää enimmin. Ei ollut ensinkään ihme, että äreiksi kaikki ihmiset kävivät.

Halot loppuivat: metsään ei päässyt; heinät olivat lopulla nekin, ja piiat ja emännät pitivät aivan työnään niistä alinomaa miesväelle muistuttaa... Ja yhä vain lunta tuiskusi.

Mutta jo eräänä lauantaina ilma seestyi, taivas oli suuri ja sininen, aurinko lämmin ja kulki jo korkealla, kevättä ennustellen ja kaikki muut merkit viittasivat siihen suuntaan, että jo ne nyt viho viimein taukosivat tuiskut ja loppui lumen tulo...

Hyvillä mielin oli Ylipään Mikkokin ja naurussa suin puhutteli karjakko-Erikaa ja rengeillekin ystävällisen sanan antoi. Ja hän alkoi valmistella metsään hirrenajoon. Kirveet hiottiin teräviksi, tukkireet laitettiin kuntoon, ja emäntä toimitteli viikon eväät valmiiksi laukkuihin, että aamulla varhain lähdetäisiin liikkeelle.

Ja puhteella oli hauskoja puheluita, ja koko mieliala ilosta ja hupaisaa...

Mutta illalla myöhään, kun renki Sameli palasi tallista hevosia illastamasta, istui hän ääneti uunin suuhun ja alkoi verkalleen riisua kenkiä jaloistaan, kovin mieltäväisen näköisenä...

"Riisu sinäkin nyt, sammuta lamppu ja pane nukkumaan, että aamulla jaksetaan aikaseen metsään", käski isäntä, joka vuoteellaan kuorsaavan emäntänsä vieressä valvoi omissa mietteissään.

"Tuiskupa siitä näyttää tulevan vieläkin", arveli Sameli, kun puuhaili sukkiiaan kuivamaan.

"Mitä h—ttiä? Ei suinkaan", kivahti Ylipään kiivasverinen Mikko ja nousi akkunasta pihalle katsomaan.

"Tuulee siellä ja lunta jo heitteli taivaastakin ja katon räystäältä pyryä punoo", lisäsi Sameli veltosti, mutta isännästä tuntui, että Sameli sanoi sen hyvillään, ikäänkuin ilkkuen isännälle...

Ja kun Mikko silmäsi pihalle, näki hän, että siellä todella ajatti lunta... ja tuulen vinkuminen kuului selvästi... Häntä pisteli lemmon lailla.

"Kyllä kai se sinulle ja sinunlaisillesi olisi mieleen, että aina saisitte toimettona ja laiskoina maata... kelvottomat... tässä olette riivatut haisseet monta viikkoa minun huoneessani!" Ja Mikko meni aivan Samelin nokan alle ja ähkyi: "H—ttiin minä ajan kaikki laiskat talostani... se on viljainen vissi... sinäkin veltto ja pehmeä kuin nahkiainen..."

"Elä päälle tule siinä... taikka roivaan tuolla kengällä", kiivastui Samelikin.

Siinä tuli kova tinka ja huuto, josta koko talonväki heräsi...

— Mutta aamulla Mikko teki Samelille "rätingin", ja Sameli läksi paarustamaan ylöspäin.

Ja taivaasta yhä antoi lunta... lunta kuin pumpulia.

VARSANÄYTTELYSSÄ

Sitä oli odotettu, ei niinkuin kuuta nousevaa, vaan niinkuin suurta historiallista tapausta, joka tekee perinpohjaisen mullistuksen "olevissa oloissa"... sitä varsanäyttelyä nimittäin.

Ei ollut koskaan ennen Heinärannalla sellaista ollut; lehmä- ja maanviljelysnäyttelyitä oli pidetty, mutta hevosmiehet olivat saaneet katsella kujalta, kuinka jukuripää sonneja, kallipää lehmiä, pottuja, kaalia ja muuta roskaa palkittiin, mutta ei yhtään hevosta eikä hevosen varsaa otettu kysymykseen, vaikka takapihalla seisoivat korskuvia orhia, murheellisia tammoja ja alakuloisia ruunia.

Mutta nyt!

Nyt saavatkin, saakeli vieköön, kaikki lehmäkeksit pysyä kotonaan koelypsytauluineen, kaikki lehmäkeksit ja vantukouraiset lehmänostajat...

On nyt hevostenkin vuoro näyttää, että pois alta... pois alta kaikki saaplarin maataisrotuiset...

Iloisena uutisena tuota tulevaa varsanäyttelyä juteltiin ympäri pitäjää ja vauhdissa oltiin. Nekin, joilla ei ollut varsoja näyttelyyn vietäviksi, innostuivat niin että sylki suuhun tuli. Lehmämiehetkin innostuivat ja puhelivat hevosista nyt niinkuin ennen olivat lehmistä jutelleet.

"Mitä sinäkin, hyvä mies, puhut hevosen varsoista, joka ilmosen ikäsi olet lehmän nänniä tunnustellut", sanoi Sarvilahden Israeli Kalliomäen Moosekselle.

Sillä Sarvilahden Israeli oli olevinaan hevosmies, ja nyt oli hänellä emää seuraava maitovarsa, josta toivoi ensi palkinnon saavansa.

"Elä sinäkään vielä leveile... jos liian aikaseen kurkkuat... on sinne muillakin varsoja vietävänä kuin sinulla", kivahti siihen Mooses ärtyneenä.

Ja kaikki ne, joilla oli vuoden vanhoja tai sitä nuorempia varsoja, kaikki ne olivat kovassa touhussa ennen näyttelyä. Sillä jokainen toivoi ensi palkintoa — tietenkin. Emiä ruokittiin paremmin, puhdistettiin ja puohattiin. Sarvilahden Israelikin pani varsalleen nimen, sillä niin kuului pitävän olla, muutoin ei huolitettu.

"Vaan muistatko, milloin syntyi?" kysyttiin Israelilta.

"Muistanko? Miksen muista. Vähää ennen Jaakon päivää", muisteli Israeli.

"Vaan sepä ei kelpaa. Pitää tietää päivä ja kuu ja tarkalleen sanoa — ei ne kelpaa nuo tuommoiset... 'Jaakon aikana'... 'ennen Perttulia'... 'Juhannuksen tienoissa'... vaan pitää tietää päivä ja kuu..."

"Haista sinä... Mistä sinä sen tiedät", kivahti Israeli, mutta huolissaan hän kuitenkin oli varsansa syntymäpäivästä.

Valkeni sitten viho viimein näyttelypäivä; se oli kirkas ja lämmin syyskuun päivä. Taivaskin tahtoi hymyillä hevosmiehille. Ja niin näytti Sarvilahden Israelista, kun hän tyytyväisenä istui kärryissään, valjaissa leveä tamma ja siinä vieressä kävellen kiharahäntäinen ja vilkassilmäinen varsa, että koko luonto hänelle hymyili, kellastunut koivu hymyili ja tummat kuuset sänkipeltojen päissä näyttivät kuin viittovan ja onnea toivottavan... Ja ihmimiset, jotka tulivat vastaan, varsaa ensiksi puhuttelivat ja sanoivat että: voi tuhannen kuinka onkin sievä...

Hymyssä suin istui Israel, ei itse kehunut, ei laittanut...

Mutta tultuaan lähelle näyttelytaloa näki hän jo kauas, että siellä liikkui väkeä pihalla ja nurkkain takana, hevosia tuli ja meni, varsoja juoksi kahakateen, kuului hirnumisia, huutoja ja puhelua...

Tuossa näkyi ajavan Leväjärven agronoomi tuimana ja voitonvarmana... tuolla taas oli Strömin herrakin liikkeellä, pieksujalassa... ja varsoja näkyi joka kujalla...

"Pois alta!" huusi hänelle joku juuri kun hän oli pihaan tulossa.

Se oli Östmanin Viljaami varsansa kanssa.

"Äijä hoi!... aja helvetissä syrjään, ettet loukkaa varsiani..."

"Pääsee siitä jo vaikka neljän varsan kanssa", ärähti Israeli hänelle.

Kun hän sitten oli saanut tammansa kiinni ja jouti katselemaan ympärilleen, sai hän ihmeekseen kuulla, että palkintotuomareina olivat nyt samat herrat kuin lehmännäyttelyssäkin ja ettei täällä palkittu muita kuin *ruskeavärisiä* varsoja...

Tuossa ne näkyvät olevankin, palkintotuomarit... pyöreävatsaisia, leveänaamaisia... tuokin saakeli, tuo Öystin Antti, jolla oli Israelille vanhaa vihaa...

Mutta eipä näkynyt Israelin mielestä yhtään niin sievää varsaa kuin hänellä.

Liikamaan Penjaamilla oli hyvä varsa. Se olikin polkijansa puolesta kuuluisaa hevossukua...

Olivat aloittaneet palkintotuomarit toimensa ja valinneet Kalliomäen Mooseksenkin palkintotuomariksi...

Liikamaan Penjaamin varsaa ensiksi katselivat...

"Kuinka vanha?" kysyi se palkinto tuomareista, joka näytti enimmin herralta.

"Siinä se syntyi vähän ennen heinäaika", vastasi Penjaami.

"Jaa, jaa, mutta minä päivänä?" tiuskasi herra.

"Pyhäältä... eli kyllä se oli puolessa yö..."

Mitä ne nuo herrat naureskelevat... tuokin Öystin Antti... perkele!

"Melkein liian pitkät jalat!" muistutti Öystin Antti. Kaikilla oli heillä kirja kädessä, johon näkyivät koukeroita tekevän.

"Omansa ovat, vaikk' ovat pitkätkin", vastasi Antin muistutukseen Penjaami.

Ja kun eivät muuta hoksanneet, niin määräsivät Penjaamin juoksemaan ja taluttamaan tammaa, että minkälainen on varsalla askel...

"Paremmiin... paremmiin!" huusi Öystin Antti, ja muut nauroivat.

Sitten taas merkitsivät kirjoihinsa, minkälainen oli askel.

Rantalan Villellä oli musta varsa, vuoden vanha ori, suurta juoksijasukua, mutta laiha...

"Liika laiha, ja huono väri", sanoi joku herroista, ja Leväjärven agronoomi kuului supattavan ruotsia niille herroille.

Ja "ylös" panivat.

Östmannin Viljaamin varsasta pidettiin.

"Siinä on sievä varsa", sanoivat.

Tulivat Israelin luo.

"Vankka varsa, mutta kömpelö", muistutti Öystin Antti heti.

"Niinkö on?"

"Ja laiskan näköinen... ja liika käyrät takajalat", muistutti toinenkin, ja taas supatti Leväjärven agronoomi ruotsia herroille.

"Men eljest vacker", arveli yksi herroista.

"Och fet..."

"Juu... juu", myönteli Kalliomäen Mooseskin.

"Menkää helvettiin minun varsaani näpistelemästä!" suuttui Israeli ja komenteli herrat pois.

"Tämäpä kummaa on, kun hevosille ja lehmille on samat palkintotuomarit", sanoi hän sitten, että herrat kuulivat. Mutta palkintotuomarit jatkoivat matkaansa, tutkien, tarkastellen ja tunnustellen.

Illepana jaettiin palkinnot. Leväjärven agronoomi sai ensimmäisen palkinnon, mutta Sarvilahden Israelille ei annettu mitään, vaikka monelle muulle.

Mutta pois mennessään vannoi Israeli vielä kostavansa sille Öystin Antille ja Leväjärven agronoomille... Ne ne olivat perkeleet...

Illalla puhui sitten Öystin Antti hevosenkasvatuksesta ja näyttelyn merkityksestä, "valituin sanoin" tietenkäin.

Ja näyttely päättyi paljoa laimeammin kuin se oli alkanut.

Mitä sitten vaikuttanee tulevaisuudessa?

ESITELMÄ APULANNOITUKSESTA

Se oli ensimmäinen esitelmä laatuaan Raitikosken kylässä, eikä siitä niin pitkää aikaa vielä ole kulunut.

Ei olisi tietty koko esitelmästä, ellei Nyrkki-Sakari, jolle sanomalehdet tulivat, olisi siitä tietoja levitellyt ympäri kylää. Sillä Käkikoskella elettiin vielä vanhaa hyvää aikaa eikä tahdottu ollenkaan seurata millään alalla kaikenlaisia joutavia uudistuksia. Nyt oli kuitenkin, niin tiesi Sakari kertoa, kuulutettu lehdissä, että tammikuun viime päivänä pidetään Raitikosken Lampelassa esitelmä apulannoituksesta ja karjan jalostamisesta.

Se ihmetytti koko kylän asukkaita, sillä se oli aivan tavatonta. Sunnuntai-illoinko koonnuttiin Lampelaan asiasta puhelemaan, koska aikaa oli kullakin liaksi ja pitkät olivat puhteet. Arveltiin sinne, arveltiin tänne, mutta selville ei päästy. Toivottiin, että Nyrkki-Sakari, joka oli räätälioppinsa saanut kirkonkylässä ja muutenkin oli semmoinen hoksaava ja viisas mies, tietäisi asiaan valistusta antaa.

Eräänä iltana taas istui Lampelan pirtti puolellaan väkeä, Nyrkki-Sakarikin joukossa. Ei ollut enää esitelmäiltaan kuin parisen viikkoa aikaa.

"Olisi se kumma tietää, mikä ne tähänkin kylään opasti", ihmetteli joku.

"Niinkö ne esitelmän pitäjät?" jatkoi toinen.

Ja kolmas arveli:

"Joutessaan kulkevat kylästä kylään niinkuin mustilaiset."

Mutta Nyrkki-Sakari tiesi selittää:

"Se on herrain kesken päätetty, että joka kylässä pidetään tänä talvena esitelmiä apulannotuksesta ja karjan ruokinnasta, että kansa oppisi oikein maataan viljelemään ja lehmiään ruokkimaan."

Tuollainen selitys vähän loukkasi raitikoskelaisia, jotka olivat varakasta väkeä eivätkä tarvinneet muista kylistä apua. Oinasmäen isäntä arvelikin heti:

"Esitelköön mitä tahansa, vaan sen minä sanon, ettei tarvita meidän talossa apulantaa, ja mitä karjanruokkimiseen tulee, niin kysyn: kuka myypi enemmän voita syksyllä kuin minä?"

Ollilan Jaakko, joka oli kylän köyhin isäntä, siihen tuumasi:

"Paljon niistä vaan on kirkonkylässäkin pidetty, niistä esitelmistä. Ja selvää on, että oppi on aina oppia ja että isommassa maailmassa apulantaa käytetään..."

Mutta ei saanut Ollilan Jaakko pitkälti asiaansa puolustaa, sillä melkein joka mies alkoi väitellä vastaan.

Ja yli kaikkien muiden huusi Oinasmäen varakas isäntä:

"Minä en käsitä muuten, mitä apulannalla tehdään? En suinkaan minä kylästä lähde lannan apua hakemaan, kun pellot ovat muutenkin jo liian lihavat."

"Ja jotka lantansa myisivät, niiltä pellot laihtuisivat", hoksasi Tarrimaan Josua, joka piti itseään viisaana.

Huomattiin että Nyrkki-Sakari naureskeli pilkallisesti. Tarrimaan Josua luuli, että Sakari ivasi hänen sukkeluuttaan, ja tiuskasi kiivaana:

"Mitä naureskelet...?"

"Sitä, että koko kylässä ei ymmärretä apulannasta mitään."

"Sinäkö sitten yksin vaan! Kyllä sen ymmärtää kraatarinkin järjellä, että apulanta on apulantaa, että jos ostan lantaa mökeistä taikka esimerkiksi kylän kraatarimestarilta, niin apuna eli lisänä se on oman lannan joukossa, he, he, he", tiuskui Tarrimaa Nyrkki-Sakarille.

"Väärinpä tiesit. Sillä sitä on monenlaista apulantaa", sanoi Sakari.

"No niin, niin... huonompaa ja parempaa apulantaa."

"Sitä tuodaan säkeissä ulkomaalta."

Mutta siihen pani Oinasmäen isäntä jyrkän vastalauseen:

"Elä helkkarissa, Sakari! Luuletko säkillisen pellossa vaikuttavan, kun ei kaikesti kuormaakaan tottele."

Ja niin väiteltiin vihoihin asti, tulematta selville, mitä apulanta oli ja minkä näköistä.

Ollilan Jaakko kyllä koki selittää, että hän oli nähnytkin apulantaa, ja että Sakari puhui totta, mutta hänen sanojaan ei otettu huomioon varsinkaan sen vuoksi, että hän oli vähävarainen. Oinasmäen isännän ja Tarrimaan Josuan luultiin parhaiten asiat ymmärtävän.

Ja semmoista kinastelua oli joka kerta kun yhteen satuttiin.

* * * * *

Kuulutettuna päivänä saapuivat jo aamulla agronoomit Lampelaan ja käskivät kylällä ilmoittaa esitelmistään ja toivoivat lukuisaa kuulijakuntaa. Eikä heidän tarvinnutkaan tyhjälle huoneelle puhua, sillä väkeä karttui Lampelan iso pirtti täyteen...

Ollilan Jaakko oli asettunut istumaan hyvin lähelle pöytää, jonka takana esitelmän pitäjät vuoroonsa puhelivat. Oinasmäen isäntä istui pyylevänä akkunan luona ja hänen edessään Tarrimaan Josua. Mutta Nyrkki-Sakari oli kiivennyt uunin otsalle ja istui siellä kuin kukko orrella.

Herrat kumpainenkin lausuvat mielihyväsä ja ilonsa siitä, että kuulijoita oli niin paljon saapunut. Ja he toivoivat samalla, että hyvin moni ottaisi huomionsa, mitä he selittivät niin karjanhoidosta kuin apulannastakin. Toinen herroista ensin puhui karjanhoidosta. Sitten seurasi esitelmä apulannoituksesta. Sitä kuunneltiin hyvin tarkkaavasti. Ollilan Jaakko näytti nielevän joka sanan, jonka agronoomi lausui, mutta Oinasmäen isäntä tuntui välinpitämättömältä ja yritti monta kertaa katkaista esitelmän... Kun sitten esitelmät olivat loppuneet, enin väki oli poistunut ja agronoomitkin menneet muihin huoneisiin, syntyi pirtissä vilkas keskustelu siitä, mitä oli kuultu.

"En minä vieläkään tullut hullua viisaammaksi siitä apulannasta", sanoi Oinasmäen isäntä.

"Juuri niin. En minäkään", vakuutettiin monelta haaralta.

"Puhuihan se niin selvää kieltä, että se olisi pitänyt ymmärtää", sanoi siihen Ollilan Jaakko.

"No, sanoppa sitten, kun niin viisaana itsesi pidät", tiuskasi Oinasmäen isäntä.

"Kuulithan sen niinkuin minäkin", vastasi Ollilan Jaakko.

"Eipähän sanonut, niinkuin sinä olet väittänyt, että sitä säkeissä ulkomaalta tuodaan", tinkasi Oinasmäki.

Mutta nyt sekaantui puheeseen Tarrimaan Josuakin virkkoen:

"Ymmärrettävästihän se puhui. Olisipa se pitänyt tajuta, kun moneen kertaan tolkutti. Jos elän tulevaan kesään, niin ostan jonkun säkin takasuolle ja koetan kylvää..."

"Niin tee. Vaan eiköhän teilläkin ole rahanreikiä muualle kuin lantaan... luulen, ha, ha, ha", sanoi Oinasmäki siihen pilkallisesti.

"Vaikka onkin, niin ostan minä silti kokeeksi", vakuutti Tarrimaa vain.

"Parempi kun laittaisit katon rakennukseesi, ettei tarvitsisi pöydän alle sateen ollessa piilota. Vaan minun ei tarvitse ostaa sontaa. Meillä on karjaa sen verran, että on lantaa liiaksi ja lehmät lihavat..."

"Kyllä kylän heinillä pitää isoakin karjaa", pisti Tarrimaa väliin.

"Mitä laverrat! Sanoitko minua heinävarkaaksi! Ettekö kuulleet, hyvät ihmiset?"

"En minä sinua heinävarkaaksi ole sanonut..."

"Sanoitpahan, sanoitpahan! Tässä on monta kymmentä korvaa ollut kuulemassa... Aha... sinä kälmi... Oletkin aina suuna ja päässä vastassani... Tiedätkö, mihin se hirvi katosi tässä takasyksynä...?"

Siitä sai taas Tarrimaa vettä myllynsä ja nousten seisaalleen hän huusi:

"Kyllä kuulitte kylän miehet, että hän soimaa minua hirven ampujaksi... Siitä sinulle tulee kallis asia, senkin... Tiedätkö, mihin Ollilan rantaladosta mennä vuonna heinät katosivat?"

Mutta nyt vimmastui Oinasmäki ja rähisi niin, että agronoomi tuli ja rakoutti ovea, tiedustellen, mistä oli kysymys ja rähinä mainio.

"Täällä vaan koetettiin kylvää apulantaa vanhoihin ketoihin", vastasi Nyrkki-Sakari ja nauraa virnisteli.

Mutta Oinasmäki ja Tarrimaa uhkasivat kovasti toisiaan manata käräjiin.

Onhan käräjäyty monesti vähemmästäkin. Sillä lailla se sitten päättyi esitelmä apulannoituksesta Raitikosken kylässä.

KUN KRUUNUNORITTA HOMMATTIIN HEINÄRANNALLE

Oli ollut sanomalehdissä tieto, uutinen sellainen, että nyt kruunu myöntää kruununoriin Heinärannallekin. Nuolena tieto levisi hevosmiehestä toiseen, ja vaikka oli sydäntalven aika ja pakkaneen ja väliin piti vihollisen sakeita pyryjä, alkoi olo hevosmiehistä tuntua hauskalta. Eikä sitä käy ihmettelemisenkään, kun tietää, että Heinärannan hevosmiehet olivat vuosikausia kruununoritta pyytämällä pyytäneet, että joka vuosi oli lupailtu ja lupailtu, mutta ei vain ollut annettu. Ja nyt ilmoitettiin, että jo saavat...

Siitä tiedosta tuli pitkiä puheita hevosmiesten kesken, syntyi tulsia väittelyjä ja lopuksi riitoja ja vihoja. Sillä Heinärannalla oli paljon hevosmiehiä, jotka koko ikänsä olivat hevosten parissa puuhanneet, olivat ostaneet, myyneet ja vaihtaneet. Oli monta tunnettua varsan kasvattajaakin, ja juoksijain ajajia oli paljon. He olivat kokeneita ja viisaita hevosmiehiä, jotka olivat monentapaisen hevosen reessä istuneet, ohjamiehiä maan kuuluja, ja hevoskirjoissa mainittiin arvonannolla heidän nimiään.

Kuuluisimpana piti itseään Vauhtilan juureva ja punanaamainen isäntä, Nissi. Kautta koko hevosmaailman oli hänen nimensä tunnettu ja mainittiin aina siellä, missä hevosmiehiä oli yksissä harjakannuja juoden ja väkeviä puolikuppisia maistellen. Mutta eivät olleet patapuukkoja muutkaan isännät. Juoksijoita oli heilläkin ollut, varsoja olivat kasvattaneet ja monet markkinat mellastaneet. Ja jokainen piti itseään naapuriansa parempana ja taitavampana hevosmiehenä. Mutta ei ollut heillä kenelläkään niin juhlallista, punaista naamaa kuin Nissillä, ei niin herramaista pyöreää vatsaa eikä riittänyt kenenkään sanavarasto niin loistavalla tavalla, sattuvin sanoin ja sukkelin vertailuin, kehumiaan tai moittimaan hevosta. Siksipä olikin toisten mieliin kasvanut kaini ja paha sydän Nissillä kohtaan, joka aina markkinapaikoissakin pyöri kuin kukko kanain joukossa.

Ja hiljaisuudessa, ettei kukaan saisi asiasta vihiä, alkoi kukin hommaamaan, että saisi kruununoriin hoidettavakseen. Ensiksi se olisi suuri kunnia, joka ainoastaan harvoille kuolevaisille on suotu, ja toiseksi saisi viiden vuoden päästä oriin omaksi, pennittä pulskan hevosen. Todistuksia täytyi hankkia, tunnetuilta pitäjäläisiltä siihen, että asianomainen oli innokas hevosmies, että oli varsoja kasvattanut, että osasi hoitaa oritta kiitettävällä tavalla ja että kaikin puolin kykeni moitteettomasti menettelemään.

Semmoisia todistuksia kun saisi ja ne näyttäisi, ei muuta kuin herrat sanoisivat, että kas tuolle isännälle se annetaan kruununori hoidettavaksi, että silläpä ne näkyvät parhaat paperit olevan...

Ja niitä sellaisia todistuksia koetti kukin hankkia: papilta, nimismieheltä, kunnanesimieheltä ja yleensä kaikilta herrasmiehiltä. Mutta Nippikallion isäntä oli saanut hyvän todistuksen myöskin kättilöltä, jota usein oli sattunut kyyditsemään, kun tulinen kiire sattui ja hengen hätä oli.

Kuinka kuitenkin lie ollut, mutta pian se tettiin koko pitäjäässä, kutka kruununoritta meinaavat. Ei ollut pysynyt salaisuutena kenenkään hiljaisuudessa päätetty homma.

Ja eräänä sunnuntaina kirkon aikana, kun sattui useampia hevosmiehiä kokoon Ahmalaan, tuli asiasta puhe.

"Kuuluu pitävän hoitaa sitä kruununoritta niinkuin enkeliä. Karvan pitää kiiltää, että kuvansa näkee, eikä saa ajaa kuin silloin tällöin", alkoi Ahmalan ruotiukko puhua.

"Kyllä se tiedetään kuinka kruununori hoidetaan", sanoi siihen Vauhtilan Nissi ja katseli miesriviin merkitsevästi.

Siitä päästiin alkuun.

"On niitä nyt muutkin kuin sinä nähneet kruununoriita", sanoi Nippikallion isäntä Nissille.

"Miks'ei. Mutta et sinäkään koskaan ole krunnunoritta hoitanut, vaikka nähnyt olet... On aivan eri asia hoitaa omaa orittaa kuin kruununoritta", sanoi Nissi itsetietoisena.

"Ori kuin ori... Ja sillä lailla hevosen kyllä osaa kuka hyvänsä hoitaa kuin sinäkin..." arveli Nissille Jussilan Ville, tunnettu ohjamies ja varsain kasvattaja.

"Millä lailla hoitaa?" kivahti Nissi. "Luuletko sinä tuntevasi hevosen hoidon paremmin kuin minä! Minulla on kahtena kesänä ollut astutus-orikin..."

"Ja Nissi, joka on lukenut hevostkirjat ja kaikki", sekaantui Ahmalan ruotiukkokin taas puheeseen.

Kiitollisen silmäyksen loi Nissi ruotiukkoon ja selitti:

"Joo. Taavi on oikeassa. Sitä täytyy tuntea hevosen ruumiin rakennus ja osata opastaa seppääkin, kun kengittää, sillä se on tärkeä tehtävä, pojat... — Ja ainahan ne kruununorit annetaan hoidettavaksi tunnetuille hevosmiehiile", sanoi hän lopuksi.

"Juuri niin... Nissille se sopii kruununori", tuumaili ruotiukko, joka hänkin parhaina päivinä oli ollut kuulu hevosmies.

"Muuten minä olen persoonallisesti tuttu kruununasiamiehenkin kanssa", ilmoitti Nissi vielä lisäksi, ja pyörähteli kuin kukko kanain seurassa.

"Vaan ontuvaksipa se tuli viime talvena Nissillä oma varsakin eikä parannut — ja keväällä taisi joutua korppien valtakuntaan... Liekö heinäin puute vai mikä vaikuttanut..." sanoi joukkoon Välivainion Jaakko, jolla myös oli aikomus pyytää kruununoritta.

"Mitä sinä mies puhut!" kivahti Nissi tulipunaisena.

"Sitä, ettet sinä ole parempi hevosen hoitaja kuin muutkaan", lisäsi Välivainion Jaakko.

Ja Jussilan Ville, jolla oli monenvuotista hapatusta Nissille, tuumasi vielä:

"Jos ei kruununoritta vaan paremmin tarvitse hoitaa kuin Nissi tässä takavuosina hoiti sitä Pranterin Huimaa... Muistatteko, miehet, kun oli kyljiltä asti sonnassa ja kapi hännässä..."

"Hyvin muistamme", huusivat kaikki, joilla oli kainia Nissille.

Varsinkin huusivat Jussilan Ville ja Välivainion Jaakko.

"Hiidessä, miehet!" koki ruotiukko panna väliin. "Nissi, joka on ainoa mies koko pitäjässä, joka on radalla juoksijaa ajanut ja palkinnot saanut."

Mutta Nissi oli kovin loukkaantunut, suuttunut silmittömästi, ja kun ei muuta vihapäissään osannut, niin alkoi kautta rantain haukkua nalkuttaa Jussilan Villeä:

"Annettiinpa ori kenelle hyvänsä, vaan sen minä sanon, että ruokaa meillä on hevoselle... Ei meidän talosta käydä naapurissa silppuja lainaamassa, vaikka olisi kuinka pitkä kevät... ja apejauhoja on aina..."

"Konttaavanhan nuo kuuluvat teillä joka kevät lehmät, ja hevoset 'almanakkoja' tekevät", pisti Välivainion Jaakko purevasti väliin.

"Elä sinä puhu... et sinä tuommonen kömpelö mies kuitenkaan kykene kruununoritta hoitamaan", tiuskui Nissi ja pyörähteli tulipunaisena; ja lyöden kämmenellään povelleen hän mahtavasti julisti:

"Täällä on, pojat, sellaiset todistukset, että jo taitavat tepsii... ja kohtapa tuo nähdään... Kaikki tässä kruununoriin hoidosta puhuvat... semmosetkin, joilla on tallikin kuin pahanen läävä..."

Siitä nokkausi Nippikallion isäntä, ja tolvana ja pikavihainen kun oli, niin kiljaisi Nissille:

"Maksa sinä se kymmenen kiloa kuroja, jotka toissa talvena lainasit, ja puhu sitten muitten tallista... Ja korttirahoillapa tuo kuulutaan sinunkin tallisi koristetun..."

"En minä ole sinulle puhunut", koetti Nissi, kun näki, että Nippikallion isäntä suuttui silmittömästi.

"Kyllä tässä ymmärretään, kenelle sinä puhut... ja tiedetään myöskin, mikä mies sinä olet... vanha va _"

Ja niin jatkui tinkaa, josta lopuksi tuli riita. Mutta jokainen hevosmies lähti siinä uskossa pois, että hän sen kruununoriin sittenkin saapi... olihan hänellä todistuksia: nimismieheltä, kunnanmieheltä, papilta ja lukkarilta. Mutta ei ollut kenelläkään muulla todistusta kättilöltä kuin Nippikallion isännällä.

* * * * *

Oli tullut tiedoksi, että ensi kilpa-ajojen aikana se nyt ostetaan kruununori ja silloin pitää sen tai niiden henkilöiden, jotka tahtovat sen hoidettavakseen, tulla todistuksineen saapuville.

Kova oli siis homma hevosmiehillä ennen kilpa-ajoihin lähtöä. Piti varustautua kaikin puolin. Vauhtilan Nissi teetätti uuden puvun, panetti turkkiinsa uuden päällisen ja osti hopeisen sikaarikotelon. Muut eivät niinkään puvustaan välittäneet. Nippikallion isäntä sentään osti leveän, koreilla ompeluksilla koristetun turkin vyön, koska oli nähnyt muidenkin hevosmiesten sellaisia pitävän. Ja järjestäessään todistuksiaan kimppuun asetti hän kättilöltä saamansa todistuksen päällimmäiseksi, koska se oli hänen mielestään kaikkein paras ja sisälsi ainoastaan asiaan kuuluvaa... Siitä näkee kruununasiames heti ensiksi, että onpa se mies hevosia hoitanut. Mutta ennenkuin hän kääri todistuksen kokoon, luki hän tyytyväisenä kerran vielä kättilön antaman todistuksen, luki suu hymyssä:

Täten saan todistaa, että Anshelm Nippikallio on erinomanen hevosen hoitaja ja menneen kesällisestä varsasta on tarjotu lähelle tuhatta ja se on paasin alaa ja emänkin puolelta niin hyvää sukua, että sitä ei uskos... ja on kyytynyt minua ja tallista tulee juuri hyvä, kun tehdään akkuna mäenpuolelle ja kruununoritta varten on kauroja eikä ole ruoskaa tämä mies koskaan tarvinnut jonka totesi tunnustan ja vakuutan piirtämällä oman nimeni ja sinetin, joka on

Aukusta Elmiina Ylväs
paikkakunnan kättilö,
oma käsi.

Tojistavat:

Herrman Nulu. Vihtori Olki.

Ja luettuaan kääri hän paperinsa kokoon lujalla verkkolangalla ja pani eväsarkkuun.

Koko pitäjässä oli sitten tietty, kutka ovat menneet kruununoritta noutamaan. Siitä oli joka talossa puhetta, ja kiivaasti arvosteltiin asiaa. Sillä ei ollut kukaan kyllyksi hyvä sitä hoitamaan. Vauhtilan Nissille sitä ei olisi mitenkään suotu, sillä ei hän ollut erikoinen hevosen hoitajakaan ja hänellä oli ennestään kaikenlaisia muita "luottotoimia" hevosmaailmassa. Välivainion Jaakko kyllä oli siivo mies ja viinaton, mutta talo oli pienenlainen. Jussilan Ville oli epäilemättä hyvä hevosen hoitaja, mutta hänkin oli melkein liika raju kohtelevaan hevosia ja sanottiin rautavitjoilla välistä niitä paukuttelevan, kun eivät muuten ymmärtäneet totella. Ja hutikoissa kun sattui olemaan, niin ajoi kuin reikäpää... Nippikallion isännän puoleen menivät kaikki vanhat miehet ja vaimoväki. Se mies oli peräti laupias hevoselle — ei koskaan ajanut hölkkää myötäleessäkään ja vaikei ollut radalla koskaan ajanut, niin suitsimies oli hyvä... Nuorempi polvi taas piti Nippikalliota kokonaan sopimattomana, sanoivat, että sonni sille parhaiten sopii sekä hoidettavaksi että ajokkaaksi.

Ja siitä riitti tinkaamista ja arvostelemista.

Ja jännityksellä seurattiin sanomalehtiä, että milloin ilmoitetaan, sillä se tiedettiin, että lehdissä sen näkee jo ennenkun hevosmiehet ehtivät kilpa-ajoista palata.

Ja vihdoinkin oli. Oli selvästi sanottu, että Heinärannalle on ostettu kruununori 1,600 markan hinnalla ja "tulee sijoitettavaksi talokkaan Ville Jussilan luo kirkonkylään..." Selvästi oli se sanottu ja pantu nimikin "Voitto".

Ihmeteltiin. Ei ollut siis auttanut Vauhtilan Nissiä uusi turkkinsa, ei Välivainion Jaakkoa viinattomuutensa eikä siivoutensa. Mutta merkillisintä oli, ettei Nippikallion isännälle annettu, vaikka oli niin hyvä todistus kättilöltäkin.

"On sillä tuttavita Jussilan Villelläkin herrain joukossa, ja se sen teki", arveltiin.

"Ja onhan se ollut radalla Villekin."

"Mutta ei se vaan semmoinen ajomies Ville ole kuin Nissi, sen minä takaan", vakuutti Ahmalan ruotiukko asian kuultuaan.

Ja nyt alkoi tuskallinen odotus, milloin palaavat, että nähtäisiin, minkälainen kruununori oli annettu. Väri oli jo lehdessä sanottu, tumma raudikko. Mutta millainen oli muuten? Oliko hyväntapainen? Oliko minkälainen kululleen? Minkälaiset jalat ja lautanen? Oliko jouheva? Minkälainen käynnin lahja? Sillä

hyvä kävelijä, se sentään on talonpojan hevonen.

Ensiksi saapui kotiaan Nippikallion isäntä, saapui ärtyisenä ja kiukkuisena epäonnistuneelta matkaltaan. Ja oli hän keksinyt vähäisen valheen, jolla puolusteli onnettomuuttaan.

"Olisivat ne minulle sen antaneet", selitteli hän, "minulla kun oli kaikkein enimmän todistuksia, mutta kun sitten näyttivät, minkälainen on hevonen, niin minä sanoin heti, että en minä huoli... Häntyri ja vihanen raato... jo sitä saatiin kaunis kruununori monen palavan perästä... Ja jalat sitten... käyrät kuin paininpuut eikä jouhia minkäänlaisia... Herrat kysyivät, että mitä sinä mies moitit tässä hevosessa, niin sanoin suoraan eläinlääkärille, että johan tuolla on valmiit patit..."

"Patitko??"

"Aika nystyrät jo. Minkälaiset niistä sitten tuleekaan, kun vaivaan joutuu. En minä vaan veisi tammaani sen kruununoriin luo, vaikka saisin koko orhin ilman... se on viljanen vissi..."

Niin kertoi Nippikallion isäntä odotetusta kruununoriista, ja pian oli huhu levinnyt ympäri pitäjää, levinnyt ja kasvanut puolta pahemmaksi.

Mutta eräänä lauantai-iltana myöhään saapui Jussilan Villekin kotiaan. Hänelle oli jo taipaleella kerrottu, että semmoiseksi ja semmoiseksi on Voittoa haukuttu.

Mutta kun tuli sunnuntai-aamu, tahtoi kukin nähdä omin silmin ja omin käsin tunnustella... Nekin, jotka eivät olleet hevosmiehiä, innostuivat ja riensivät Jussilaan kruununorilta katsomaan. Ahmalan ruotiukko oli ensimmäisiä, keppi kädessä astellen ja itsekseen höpisten ja muistellen entisiä aikoja, jolloin laskettiin juoksijalla kylän halki, että maailma lauloi...

Nuoria miehiä riensi parvittain ja eräässä joukossa näkyi Vanhalan leskiemäntäkin olevan. Jälempänä tulivat nimismies, virkansa puolesta, nuori pastori ja kaksi talonpoikais-ylioppilasta. Heidän seuraansa liittyi agronomi, joka sattui olemaan luentomatalla ja muutenkin oli innokas hevosmies.

Talli oli täynnä väkeä ja Ville näytteli ja esitteli ja kehui, kehui Voiton hyviä tapoja, kiitteli sen kauniita silmiä ja päätä... Ahmalan ruotiukko oli mennyt pilttuuseen Voiton viereen, tunnustellen ja ihmetellen.

"Aivan samannäköinen hevonen kuin kerran minulla, jonka ostin Kalajoen markkinoilla... on kuin olisi sama hevonen... Voi saakeli, kun sillä hevosella taival katkesi... Mutta meillä olikin kolmen kannun nassakka kryyvätyä viinaa, kun..."

Niin muisteli ja selitteli ukko, viinamieheksi tunnettu.

Mutta kun nimismies ilmestyi tallin eteen, niin Jussilan Ville käski muun väen poistua, että "ihmiset pääsevät sisälle".

Ja herrat katseltuaan Voittoa, joka komeana seiso pilttuussaan karva kiiltäen kuin silkkinen kangas, ja siroja muotojaan liikutellen, onnittelivat Villeä, ja agronomi sanoi historiallisen juhlallisesti:

"Jaa-ah. Kun Voitto on kuusikymmentä varsaa siittänyt, niin saatte sen omaksenne... On pulska hevonen, oikeaa supi suomalaista rotua."

"Niin on. Suomalaista rotua on. Nyt se saadaan tällekin perälle oikea hevosrotu", arveli siihen Ahmalan ruotiukko, joka ei ollut poistunut tallista.

Mutta kun oli kyliksi asti katseltu, jalat ja muut jäsenet tarkasteltu, kutsui Jussi parhaat vieraat sisälle tuliaisille, kutsui Ahmalan ukonkin.

Ja kun oli pari, kolme puolta kuppia tehty ja haasteltu hartaasti hevosista yleensä ja juoksijoista varsinkin, tuli kysymys siitä, mitä olisi tehtävä Nippikallion isännälle, joka niin kelvottomalla tavalla oli Voittoa haukkunut. Ja Jussilan Ville päätti haastattaa hänet. Ja hän kertoi samalla, että hänellä ja Vauhtilan Nissillä myös tulee tuima käräjaasia. Nissi oli herrain kuullen häntä haukkunut kilpa-ajoissa, kun ei muuta vihapäissään osannut...

"Mutta sen minä kuulin herroilta, että ei olisi Nissille annettu kruununorilta hoidettavaksi, vaikei olisi ketään muuta hakijaa ollutkaan", lisäsi hän.

"Hyvin uskon", arveli tyytyväisenä Ahmalan ukko ja kumosi kuppinsa.

Jo alkoi tuntua olo hauskalta ja käytiin toistamiseen, ryyppyjen välissä, Voittoa katsomassa; toivottiin sille hupaisia päiviä ja terveyttä.

Ja vasta myöhään erottiin iloisina miehinä.

Saisi kuulla, miten käräjillä käy?

UUSI VAALILAKI KÄYTÄNNÖSSÄ

Levisi huhu kylällä, että kansakoululla on joku kokous, johon sai mennä kenen mieli teki, että siellä puhutaan ja selitetään ja äänestetään. Ja kertoi huhu lisäksi, että vaimoväki varsinkin oli tervetullutta. Mutta tiesivät jotkut kertoa, ettei siellä puhuta kuin uudesta vaalilaista, jota ei kukaan ymmärrä, ja että esitelmän pitäjä oli Helsingistä mikä lie ollut "temokraatti".

Mutta uutta vauhtia sai huhu, kun lukkari kertoi, että siellä oli "näytelmä".

Ja kun oli joutilas päivä, niin olipa aikaa käydä "näytelmää" katsomassa, sillä enemmistö tuntui olevan sitä uskoa, että "näytelmä" siellä oli, mikä liekin. Ja alkoi koululle väkeä kokoontua, tuli vaimoväkeäkin laumoittain, poikasia ja vakavia ukkoja sekaisin. Useimmat eivät tienneet, mistä tulee kysymys, mutta Eeli-Mikkolan Vante, joka oli kaupungissa käydessään asiasta kuullut ja muutenkin oli lukenut ja aikaansa seuraava mies, selitti kämmeniään levitellen, että "se pitää esitelmän uudesta vaalilaista".

Selitti sen ja kertoi lyhyesti vaalilaista mitä tiesi, kertoi ja silmäili ympärilleen juuri kuin ei kukaan muu asiasta tietäisi tai ymmärtäisi mitään.

"Niin... jaa... vai uudesta vaalilaista", virkkoi välinpitämättömästi Erkkilän Jooseppi. "Minä olen sen jo tutkinut moneen kertaan... ja sitä paitsi on siitä jo muilla paikkakunnilla ammon aikoja pidetty esitelmiä."

"Kuuluu olevan vaimokin tämän uuden lain mukaan yhtä suuri herra kun mieskin", kuului joku sanovan sieltä oven puolelta.

"Joo, saavat kyllä äänestää herrainpäivämiestä, mutta eivät ne saa huutaa ja kurkuta muuten enempää kuin ennenkään", tiesi Eeli-Mikkolan Vante taas selittää.

"Ei suinkaan sitä kaikille vaimoille ole yhdenlaista valtaa annettu", lausui epäilyksensä Sillanpään emäntä, joka oli varakas leski ja aina etukynnessä miestenkin keskellä.

"Yhtä suuri on nyt ääni teillä, Sillanpään emäntä, kuin tuolla Olkkos-Kaisalla tuolla oven suussa, ei enempää vähääkään", vastasi Erkkilän Jooseppi, ymmärtäväinen mies.

"Siinä vain valhe tuli", riensi Sillanpään emäntä sanomaan, mutta oven suussa syntyi naurua ja hihitystä ja joku virkkoi ääneen, että kuului kaikille:

"Olkkos-Kaisalla on valta huutaa, että maa tärisee."

Siitä sitten keskustelu vilkastui, kun tuo arveli tuota, tämä tätä. Ja koetti joku jakaa sukkeluusiakin.

Mutta etumaisilla riveillä istuvilla oli tullut kiivas tinka, ja väittely oli täydessä vauhdissa. Tinka oli syntynyt siitä, että Ollilan Isso, joka muutamia kuukausia sitten oli palannut rahamiehenä Amerikasta, tahtoi olla viisaampana kuin muut ja väitöksillään kumota toisten mielipiteet. Mutta kiivaasti vastusti häntä Eeli-Mikkolan Vante.

Ja kovin siinä sydäntyi kumpikin, ja väittelyinto tarttui muihinkin; oven puolella jo kuului Tolos-Sakari kiroilevan.

"Sinulla ei ole äänivaltaa vielä ollenkaan", sanoi Eeli-Mikkolan Vante Ollilan Issolle.

Se harmitti Issoa, koski hänen kunniaansa kipeästi. Hänelläkö ei olisi äänivaltaa, joka vasta joku viikko sitten oli kunnan säästöpankkiin pannut monta tuhatta markkaa!

"Minulla on äänivaltaa vähän enemmän kuin muilla", hän vastasikin Eeli-Mikkolan Vantelle.

"Ei ole. Saadaan nähdä, kun ääniluettelo tarkastetaan."

"Ja miksei ole? Vissiin sentähden, että taidan olla velassa jollekin... esimerkiksi kunnalle", sanoi hän ylpeänä Vantelle.

"Sinä olet ollut monta vuotta ulkomaalla ja semmosilta on äänivalta kielletty useammaksi vuodeksi..."

"Minä olen veroni maksanut niinkuin sinäkin... vähän paremminkin..."

"Ei se auta..."

Mutta yhä enemmän sydäntyi Ollilan Isso, ja kun ei muuta osannut, niin rupesi soimailemaan. Siihen sekaantuivat muutkin, ja kun alussa väittelyä oli ollut kysymys vaalilaista, niin nyt jo oli ehditty Eero Kalskeen kiväärijuttuihin.

Mutta oven puolella oli myös syntynyt tinka suntion ja Tolos-Sakarín kesken, ja siihen sekaantuivat kaikki itsellismiehet ja mäkitupalaiset. Suntio, joka uskotteli olevansa erittäin tärkeä jäsen kirkonpalvelijain kirjavassa ketjussa ja muutenkin oli "maallisestikin" oppinut, alkoi ensin härnäillä Tolos-Sakaria, ettei Sakarilla muka ole äänioikeutta, koska ei ollut verojaan maksanut, oliko koskaan. Mutta Sakari sai puolelleen kaikki jätkät, ja muuan, joka oli nähnyt mitä *kansa* voi, huusi suntion korvan juuressa:

"Pian me hävitämme koko kirkon ja paistamme suntion vartaassa... vartaassa, niinkuin Kukkolan siian... Minä olen ollut Rovaniemellä... niin minä kyllä tiedän, että jätkä se nyt on herra... hei, pojat!"

Siitä saivat Sakarin puoluelaiset uutta vimmaa ja mellastamisen halua, ja yhä kiivaammasti väiteltiin ja kovemmaksi ääni paisui.

"Olkaa hiljempaa siellä oven suussa!" huusi joku sitten etempää.

Mutta äskeinen rohkea jätkä vastasi:

"Täällä saapi puhua yksi niinkuin toinenkin."

Ja väittely ja tingan halu tarttui vähitellen kaikkiin, ja vähän ajan päästä oli koko kansakoulusali yhtenä ainoana äänimerenä, jossa myrsky vimmatusti myllersi ja mellasteli. Mutta oli yksi, joka ei mitään virkkanut, vaan itseksensä naureskeli toisten huutoja, haukkumisia huvikseen kuunteli. Hän oli tuon Taavettila-vainajan köykkyselkäinen poika, Jooseppi.

Viisaasti vilkkuivat hänen pienet harmaat silmänsä, kun hän seurasi valkearintaisen suntion ja pitkäsäärisen Tolos-Sakarín tuimaa tinkaa, vilkkuivat silmät ja suu hymysi...

Mutta Ollilan Issolla ja Eeli-Mikkolan Vantella oli tullut tosi, ja vihassa vaahtosivat ja pauhasivat molemmat, koska "nokolla lämminneitä" järkensä puolesta tiedettiin molempain olevan...

"Lyö!... Koskepa...! Satuppa kädelläsi!" huusi Vante.

"Nykäseppä sinä ensin... nykäseppä vähä... sinä maarotta ja paulakengän paikkaaja", kiljui Ollilan Isso vastaan.

"Sillä lailla, pojat! Iskekääpä yhteen!" kehoitteli se äskeinen jätkä, Tolos-Sakarín puolustaja.

"Asettukaa hiidessä!" kuului joku vanhempi mies huutavan jostakin nurkasta.

Ja mikä kehoitti, mikä kielsi, mikä nauroi ja mikä taivasteli, että tämäpä vasta elämää on...

Mutta juuri kun pauhu ja huuto oli ehtinyt korkeimmilleen ja juuri kun Ollilan Isso ja Eeli-Mikkolan Vante olivat iskemässä yhteen, kuului oven suusta huuto:

"Jo maisteri tulee!"

Ja hän tulikin ja päästyään sisälle karjaisi:

"Mikä hirmuinen elämä täällä on?"

Mutta sai hän huutaa toisen ja kolmannen kerran ennenkun pauhu taukosi, taukosi vähitellen kuulumattomaksi.

Silloin hän vielä kerran silmäsi ympäri pirttiä ja virkkoi:

"Tämähän ei ole... Mikä kauhea rähinä täällä oli?"

Ei kuulunut vastausta.

Silloin nousi Taavettila-vainajan poika, köykkyselkäinen Jooseppi ylös ja virkkoi:

"Täällä oli uusi vaalilaki käytännössä."

Virkkoi, iva suupielissä.

KUKA HERRAINPÄIVILLE?

Oli kuulutettu kuntakokous lauantaiksi sen vuoksi, että pitempimatkaisetkin tulisivat, — olihan seuraava päivä sunnuntai-, lepo- ja juttupäivä.

Mitä asioita kuntakokouksessa tulitaisiin käsittelemään ei kuulu tähän tarinaan. Mutta aamupäivästä jo alkoi väkeä kunnanhuoneelle karttua, mennä vätysteli vanhoja, vakavia ukkoja, kävellä vihmoi nuoria isäntiä ja hevosilla ajaen hurauttivat rahakkaat miehet. Kunnanhuone alkoi täyttyä väestä ja tupakansavusta. Siellä saikin oleskella vapaasti ja reimasti sai istuskella lakki päässä ja poltella tupakkaa.

Keskustelu oli varsin alussa kääntynyt politiikkaan, josta melkein jokainen oli eri mieltä. Tämä levoton, kummallinen agitaattorien ja lakkojen aika oli saanut kaikki mielet pois entisiltä rauhallisilta uriltaan. Sillä nyt sai nähdä senkin, että vanha vakava ja uskovainen ukko saattoi vimmastua aivan silmittömästi, jopa yritteli käydä toisen kimppuun keppineen...

Mutta nyt oli kysymys kuka valittaisiin kohta alkaville herrain päiville. Ja siinä olikin sellainen kysymys, joka kesti pohtimista ja arvelemista. Sillä itsekullakin oli oma miehensä, jonka tahtoi saada asiaansa valvomaan.

"Kyllä sinne kerran pitäisi saada semmonen mies, joka oikein ymmärtäisi meidän talonpoikain tarpeet", arveli oven suussa Vähälän Sameli, mutta häntä ei kukaan kuullut, sillä jokainen oli äänessä. Tämä kyllä kääntyi tuon puoleen, joka istui vieressä, ja koki tolkuttaa, minkälainen mies sinne pitäisi saada, mutta tuo, jolle hän asiaa selitti, ei joutanut kuuntelemaan, vaan selitti taas vuorostaan vieruskumppanilleen, joka hänkään ei joutanut kuuntelemaan, sillä omasta miehestään hänkin teki selvää...

Niin pauhasi joka suu eikä kukaan joutanut kuulemaan. Kukin sai omaksi huvikseen suutaan soittaa ja miestänsä puolustaa. Ei hänelle kukaan vastaan pannut, mutta ei myöskään kukaan ollut kuullut mitä hän oli sanonut ja ketä oli ehdottanut valtiopäiville.

Ja niin ääni kasvoi, nousi innostus ja sakenemistaan sakeni sikaarin savu. Sillä jokaisen huulissa tuprusi sikaari, tuprusi ja tuoksahteli, kipenöivää tuhkaa ympärilleen varistaen, oli kuin loppoisen kuusen oksa korven pimeässä. Innostuneimmat olivat nousseet seisomaan ja pyörivät ja selittivät keskilattialla. Yhtä rintaa innostuksen kanssa sakeni sauhu, tupa lämpeni ja ilma kävi kehnoksi. Pyrki hikeä kiskomaan kakilakkien alta ja villaisten naapukkojen vieriltä. Jo keikahti lakki tuolla oikealle korvalle, tällä vasemmalle, noilla takaraivoille, näillä taas kokonaan päästä pois.

"Kuumapa täällä on... hohoh..."

"Tuntuu olevan..."

Penttilän paksu ja juureva isäntä, jolla oli kolmattakymmentä kytkyessä ja suuri mustanpuhuva syyliä poskessa, oli jo väyksiin asti selittänyt ja touhunnut. Äänikin oli langennut, kun yskä oli ennestään, ettei enää kuin vähä kähisi. Hän koetti vielä viimeisillä voimillaankin. Mutta kun näytti, ettei häntä kukaan oikeastaan kuuntele, vimmastui ja suuttui hän. Kummia miehiä, kun eivät kuuntele mitä hänellä on sanomista! Ja kuitenkin pyöri siinä hänen ympärillään monta sellaista, joka oli hänelle velassa. Ja kun hän oli päässyt suuttumaan, kokosi hän kaikki äänivaransa, ja kaiken loukatun ylpeytensä voimalla hän huusi, että savu hajosi:

"Valitkaa kuka hyvänsä, vaan semmonen sen olla pitää, että se näyttää mieheltä etempääkin. Siinä pitää olla pituutta ja paksuutta, että näkyy..."

"Juuri niin! Semmonen minunkin mieheni pitää olla!" kuuli hän takanaan sanottavan.

"Valitaan sitten tuo Penttilä. Ei täällä ole muuta noinkaan komeaa miestä", kuuli hän toisaalta

sanottavan, ja yhtäältä hän kuuli naurun tirsukumista.

Silloin hän ymmärsi sanoneensa jotakin tyhmää ja kun näki nauravia naamoja ympärillään ärjäisi:

"Valitkaa vaikka perkele."

Ja sitten hän pyyhkäisi hikeä otsalta ja työntäytyi väkijoukon läpi pihalle.

Mutta tuvan muissakin loukoissa olivat keskustelut kiivastuneet, suut soivat ja kurkut pauhasivat, ja oven suussa tuntuivat vasta tulleet löyhkäilevän hokmannilta.

Korkeaniemen Aapo, joka oli maailmaa kulkenut ja paljon lukenut ja nähnyt, miten muualla asioista haasteltiin, koetti siinä ympärillä oleville esittää, että hän pitää puheen, jos väki tahtois asetua ja kuunnella. Mutta koska tiettiin, että Aapo, vaikka olikin viisasjärkinen mies ja tiesi paljon asioita sekä oli aika vikkellä puhuja, oli velanalainen ja viinaan menevä, niin Herralan Kustaa sanoi heti, että:

"Tässä saa puhua kuka tahtoo, ei tässä anneta yhdelle enempää suun vuoroa kuin toisellekaan."

Ja Maaherran Heikki, joka oli kristitty ja jolla oli käyrä nenä kuin pulskimmalla metsolla, virkkoi:

"Välipä niistä viinamiehen puheista."

Ja rähinää jatkui. Silloin muuan vikkellä poika, tuo Sammal-Kreetan Antti, joka oli ollut nuorisoseurassa, sanoi, lausui ilkkuen:

"Eikö sitä näin ohjelman ollessa väliin lauletakin..."

"Huuti, poika!" ärjäisi hänelle nuorisoseuran puolesta muuan sen jäsenistä.

Mutta huomaamatta oli sinne kunnantupaan tullut outo mies, näytti vähä herrasmaiselta ja oli muutenkin muhkea. Ja ennenkun kukaan osasi aavistaakaan riensi hän perälle pöydän taakse. Ja vaikka kova rähinä vielä kuului ympäri tupaa ja ilma äänimerenä aaltoili, huusi hän, että kuului yli kaikkien muiden äänten ja rähinän:

"Arvoisat kansalaiset! Kun sattui näin sopiva tilaisuus, että osui väkeä näinkin paljon kokoon, niin minä tahtoisin jollakulla sanalla puhua ensitulevien valtiopäiväin merkityksestä ja samalla esittää sopivia henkilöitä täältä sinne toivomuksianne perille viemään ja etujanne valvomaan... Minä pyydän siis..."

"Mikä sinä sitten olet miehiäsi?" kuului ääni väkijoukosta, ja muu rähinä tuntui vaimenevan.

"Minä pyydän siis teitä, kunnioitettavat kansalaiset, että..." jatkoi puhuja, mutta nyt kuului monesta suusta:

"Mikä sinä olet miehiäsi? Sano heti!"

Puhuja ei ollut tietääksenkään, vaan jatkoi puhettaan. Lähellä olevat kuulivat joitakuita sanoja, mutta oven puolella syntyi niin äänekäs keskustelu, ettei sinne saanut selvää puheesta...

Ja äkkiä kuului ympäri pirttiä: hän ehdottelee Horsluntia herrainpäiville.

Silloin syntyi vilkas liike väkijoukossa.

"Se on oikein! Horslunti herrain päiville!" huusivat Horslundin ihailijat.

Mutta toiset karjuivat:

"Ei Horsluntia... se on herrain hännänkantaja. — Ajakaa ulos tuo mies tuolta pöydän takaa!"

Mutta ne, jotka olivat akkunan luona, karjuivat:

"Elkää huutako! Olkaa hiljaa! Rovasti ja esimies tulevat!"

"Mikä maailmanen elämä siellä on... niinhän siellä on kuin tapeltaisiin! Mikä kapina siellä on?"

Ne, joille rovasti teki kysymyksiänsä, eivät vastanneet, naureskelivat vain.

Silloin sattui taas tuo Sammal-Kreetan vikkellä Antti siihen, ja kun muut eivät vastanneet, niin hän paukautti sanoa rovastille:

"Herrain päiville ne siellä miestä valitsevat!"

PANKINVARKAITA

Se on herättänyt maailmanmainiota huomiota tuo kuuluisa pankinvarkaus Helsingissä ja siihenkuuluvat murhat, tappelut ja muut mellastukset.

Tännekin meidän syrjäiseen kylään ovat lehdet siitä kertoneet, ja suuri on ukkojen mielenliikutus ja tarkoin on asiaa seurattu, seurattu jännityksellä ja ennenkuulumattomalla intressillä. Ja niinä päivinä, joina ei lehtiä tule, on monta ihmistä ollut kuin sairaana, ja missä kaksi ja kolme on yhteen tullut, niin ensiksi on tullut puhe siitä pankinryöstöstä ja varsinkin vorojen kiinniottamisesta.

Paakkolassa, johon tulee Helsingin Sanomat, sai kuulla juurtajaksain ja tarkoin, kuinka menee. Viime sunnuntainakin oli kylän väkeä kokoontunut pirtti täyteen, oli isäntiä, emäntiä, mökkiläisiä. Kalamäen vanha vaarikin oli kömpinyt sinne, ja kylän vankin mies, Friikan Iisko, joka oli istunut linnassa tappelusta. Oli myös joukossa Einari Vitikka, joka ryöstöstä kuului olleen Norjan matkalla linnassa kaksi vuotta. Häntä mainittiinkin takana päin "Norjan Einariksi", ja hän oli enemmän pelätty kuin suosittu kylän mies.

Pääkkölän Alfredia, joka oli kylän paras lukumies, ja kirjoitusmieskin verraton, pyydettiin lukemaan ääneensä, että kaikki kuulevat. Silloin juuri oli se rohkea poika Tampereella saatu kiinni. Mutta ei saanut Alfred kauan kerrallaan lukea, täytyi keskeyttää, sillä vähä väliä oli kullakin muistuttamista ja kysymistä.

"Mikä sen olikaan nimi?" kysyi Norjan Einari.

"Kritsmanni kuuluu olleen", vastasi joku hänelle.

"Kun ei lie samoja Kritsmanneja, jonka minä Norjassa näin."

"Mitä vielä. Tämä on nuori mies, ei tämä ole Norjassa käynyt", selitettiin Einarille.

"No luehan menemään, Alfred, että kuullaan, kuinka kävi!" kehoittivat toiset Alfredia.

"Ei sitä tiedä, jos olisi ainakin samoja Kritsmanneja — mustaverinen se oli sekin, jonka Norjassa näin", sotki Einari itsepäisästi sekaan, häiriten Alfredin lukua.

"Taisitte olla sen Kritsmannin kanssa yhtä aikaa linnassa", kuului joku Einarille sanovan, ja silloin ei Einari hiiskunut yhtään sanaa.

"Tyhmä mies, kun antoi ottaa kiini siinä asemalla... olisi juossut jonkun pytingin alle", muistutti Friikan Iisko.

Mutta Pääkkölän Alfred oli päässyt hyvään lukuvahtiin ja lateli tulemaan suun täydeltä, vaikka huomautuksia, muistutuksia ja kysymyksiä tehtiin joka haaralta.

"Voi saatana... jopa oli rohkea mieheksi."

"Ja sydämetön... Ei se poika hätäillyt..."

"Lieneekö ollut hyvinkin vankka muuten?"

"Ei se vankka, mutta niin sydämikkö ja raudanrohkea luonto, että tappoi ihmisen kuin variksenpojan..."

"Vaan olipa sillä aseetkin semmoset, että tie auki pitää olla, kun semmosella paukuttelee."

"Vai yhdeksän henkeä... Herra Jumala, mikä tästä maailmasta tulee...!"

Alfred oli lopettanut lukemisen. Kaikki oli lukenut mitä siitä asiasta oli nyt painettu, ja lisää luvattiin.

Viimeinen näytös, eli se kun onnetonta rosvoa alettiin vesisuihkulla hätyyttää, herätti erinomaista huomiota.

"Jos silloin hoksasi hypätä akkunasta ulos, niin..." arveli Friikan Iisko.

"Kiini ne olisivat ottaneet, kun väkeä oli katu täynnä... Hullusti teki, jos akkunasta hyppäsi", tutki Kalamäen vanha vaari.

"Eivät olisi uskaltaneet, kun toisessa kädessään olisi pitänyt tikaria ojona ja toisessa revolveria ja

ampua räiskinyt väkijoukkoon ja juossut pakoon. Niin minä olisin tehnyt", innostui Norjan Einari selittämään.

Jahkailtiin siitä sitten kauan aikaa, jotta miten olisi pitänyt tehdä, — että noin olisi pitänyt... eikä näin...

Mutta tuli lopulta puhe siitä, mitenkä Kritsmanni silloin menetteli, kun poliisikonttoriin tuotiin ja kun tikarilla iski sitä Palkevitsiä, että kurkku poikki... poikki kuin korte. Ja Milania ehti myöskin pistää... Siitä innostuivat kaikki niin, että liikkeelle lähtivät.

"Noin se kävi... noin ja noin..." näytti Norjan Einari, pitäen puupalasta kädessään.

Friikan Iiskokin innostui.

"Ole sinä olevinas Kritsmanni... minä olen se Miiani... Mutta kuka rupeaisi Palkevitsiksi", esitteli hän ja oli kovasti haltioissaan.

Paakkolan renki Kustaa rupesi näyttelemään Palkevitsin osaa.

Koko pirtillinen innostui, ja hauskaa oli.

Nyt tuotiin Norjan Einari poliisikamariin; Friikan Iisko ja Paakkolan renki Kustaa alkoivat häntä tarkastaa. Kustaa löysi Einarin taskusta tupakkakukkaron, joka oli olevinaan revolveri...

Mutta silloin Einari sivalsi povitaskustaan puupalikan ja iski sillä Friikan Iiskoa kaulaan että mäiskähti ja sysäsi samalla renki Kustaata rinnan alle, että Kustaa äänen päästi...

Einari oli niin innostunut osaansa, että yritteli päälle muillekin ja vetäisi Kalamäen vanhan vaarin tukasta ruomana lattialle.

Mutta Friikan Iiskolle oli tikarin isku sattunut liian kovin; hän karkasi Einarin kimppuun ja löi alleen lattialle, että paukkui.

"Vai sillä lailla sinä leikissä lyöt... vanha rosvo ja ryöväri", sanoi hän ja puristi kurkusta Einarina.

"Päästä heti irti... sinä... vai haluatko vieläkin tiilenpäitä lukemaan... Sinä se linnassa olet ollut", kiukkuili Einari Iiskon rautakourissa.

"Elä päästä... elä päästä... Siinähan se juuri Kritsmanni onkin... Palkevitsiäkin löi liika kovin rinnan alle ja Kalamäen äijän vetäisi tukasta lattialle", huusivat jotkut Friikan Iiskolle.

"Heittäkää helvetissä pois!" huusivat taas toiset.

Mutta Paakkolan renkikin oli päässyt pönkilleen, ja kun ei muuta hoksannut, sieppasi vesisangon oviloukosta ja valeli jääkylmällä vedellä puikkaroivaa ja synkästi kiroilevaa Kritsmannia.

"Tuokaa ruisku... opetetaan tätä pankinvarasta vähäsen!" ilkkui hän, vettä Einarin kaulaan kaataessaan.

Ukot nauroivat täyttä kurkkua, mutta Kalamäen vanha vaari huusi:

"Sitokaa kiinni se lurjus... Minä laitan sen käräjille... mokomakin Kritsmanni!"

* * * * *

Mutta seuraavalla kerralla, kun kokoonnuttiin Paakkolaan sanomalehtiä lukemaan, ei näkynyt yhtään yllämainituista miehistä. Joku ihmetteli, että miksikähän ne eivät ole saapuneet uutisia kuulemaan.

"Mitenkä ne tulevat! Kritsmanni on linnassa, muut tapetut ja loput lasaretissa!" huomautti Yrjänän huutoipoika, Riikan-Helmeriksi hoettu.

YKS' HELSINGIN PANKINVARAS

Iltahämärässä saapui kirkonkylän kestikievariin nuori, tummatukkainen ja mustaviiksinen herra.

Hänellä oli kaksi mustaa kapsäkkiä ja monta kummallisen näköistä pitkää rullaa kuin pyssynpiippua. Toinen kapsäkeistä varsinkin oli kovin raskas, ja molemmat olivat hyvin lukitut.

Kievarin isäntä, joka kantoi kapsäkit sisälle, alkoi epäillä.

"Mistä se tämä herra on?" tiedusteli hän kyytipojalta, joka herran oli toisesta majatalosta kyydinnyt.

"Ei siitä saa selvää... se on ummikko... eikä kuulu tahtovankaan mitään selittää matkastaan", tiesi kyytipoika.

"Oliko kova ajamaan? Onko se mustaverinen?"

"Kirosi se suomeksi välistä, että saatana, ja nauroi ja viittoi käsillään."

Isäntä ja kyytipoika läksivät yhdessä sisälle. Poika ei vielä ollut saanut kyytipalkkaansa.

Aivan oikein! Pieni mustaverinen mies. Ei tuo ollut suomalaisen näköinen vähääkään! Ja silmät kiiluivat kuin pirulla päässä ja muutenkin näytti niin levottomalta.

Mutta nähtyään pojan kaivoi hän kukkaronsa esille, silmäsi päiväkirjaan ja maksoi kyytipalkan, antoi pojalle vielä puolimarkkaa juomarahaakin. Isäntä oli näkevinään, että herralla oli paljon rahaa ja että setelit olivat Venäjän rahaa...

Lempo soi! Kyllä taisi olla yks' niitä Helsingin pankinvarkaita! Mustaverisiä ne olivat kaikki olleet... tämä on päässyt tännepäin karkuun...

Isäntä koetti tarkastella, näkyisikö oudossa varkaan merkkejä, mutta ei saanut selvää. Paremmiin näytti siivolta mieheltä. Liekkö ummikko!

"Onko reisaavainen yötä, vai joko lähдете yöksi ajamaan?" kysyi hän, mutta piti samalla tarkoin silmällä, ettei outo vain asetta ota näkönsälle.

"Förstår inte", vastasi outo, mutta samalla hän lähenei noita epäiltävän näköisiä rullia ja aikoi ottaa yhden käteensä. Isäntä säpsähti ja vilahti näppärästi porstuaan.

Ei ollut epäilemistäkään! Helsingin pankinvaras oli!

Hän meni ja kertoi emännälle, mikä vieras heillä oli.

"Sillä näkyi olevan venäläistä rahaa iso kukkaro täynnä. — Jos se lempo suuttuu, niin ampuu meidät kaikki", selitteli ja epäili hän.

"Mitä se tahtoo? Onko se yötä?" tiedusteli emäntä.

"Se on ummikko. Ei sanaa ymmärtänyt, kun puhuttelin... Pitää laittaa heti sana vallesmannille ja poliisille. On varotettu, kuulin ma, vallesmanneja tarkoin katsomaan jokainen reisaavainen..."

Mutta emäntä oli rohkeampi ja viisaampi kuin isäntä ja selväsanaisempi, sillä isäntä särki ärrää pahemmin kuin Lemun lukkari, ja ässä sissutti kuin lipeässä.

"Annas kun minä käyn puhuttelemassa. — Sinusta ei saa selvää tuttuakaan, jopa sitten vieras", tikasi emäntä ja läksi vierasta puhuttelemaan.

Koetti panna kaiken kielitaitonsa liikkeelle, että vieras ymmärtäisi.

— Varthän... se on, että mihinkä... Suola se on salttiavatuaprö... ja äkmanni... se on, että tahdotko munia... Ikke petala... se on, että terve tuloa, ja äjöö on, että kiitoksia paljon... — muisteli emäntä mennessään.

Mutta emännän nähtyään alkoi vieras, joka kynttilän valossa selaili kirjaa, emännälle hokea:

"On nälkä... leipää, voita, maitoa, lihaa, juustoa... ruokaa..."

"Ruokaako?" kysyi emäntä. "Miks'ei. Sitä vain saapi. Te taidatte ollakin suomalainen?"

Vieras ymmärsi, sanoi olevansa suomalainen ja matkalla Lappiin asti. Emäntä käsitti hyvin ja lähti toimeensa ruokaa vieraalle hommaamaan.

Mutta isäntä oli mennyt vallesmannille ilmoittamaan ja kaikille vastaantulijoille sanoi, että jo oli yksi pankinrosvo satimessa, joten tarvitsisi tulla apuun...

Pelotti emäntääkin sentään. Nyt vasta hän muisti, että joku pankkirosvoista oli osannut suomeakin —

niin oli lehdistä luettu. Ja olikin vähän oudon näköinen, tumma kuin mustilainen ja silmät kiiluivat kuin pakkastähdet... Ja kuka sen tietää, kuinka monta pistoolia sillä saattoi olla... Koetti nöyränä ja sukkelasti toimittaa ruokaa pöytään, ettei pääsisi pahastumaan... Mutta siivosti se näytti olevan, lueskeli kirjaa vain ja haukotteli pitkään...

"Vassakuu!" käski emäntä, kun sai kaikki valmiiksi.

"Jahaa, jaha", sanoi vieras ja kaivoi povitaskustaan jotakin.

Emäntä oli pyörtyä ja alkoi rukoilla:

"Elkää Jumalan tähden... en minä ole teitä ilmiantanut... voi hyvä isä..."

Mutta hän rauhoittui, kun näki, ettei vieraalla ollutkaan kuin pieni pullollinen paloviinaa.

Samalla kuului kolinaa porstuasta ja pihalta ääniä. Vallesmanni ja poliisi ryntäsivät sisälle ja joukko miehiä perässä, kovasti varustettuina...

"Hva fan? Är det du! (Mitä saakelia? Sinäkö se oletkin!)" kuulivat he vallesmannin sanovan ja menevän paiskaamaan kättä pankinvarkaalle.

Ja jälestäpäin kuulivat, että luultu pankinvaras olikin vallesmannin vanhoja tuttavuuksia Helsingistä, maanmittari, joka oli matkalla Lappiin.

POMMINHEITTÄJÄ

Maalaisetkin tulevat levottomiksi tänä rauhattomana aikana. Eikä se kummaa olekaan, kun joka viikko saapi sanomalehdistä lukea mitä hirvittävimpiä tekoja...

Varsinkin ovat pommit ja pomminheittäjät herättäneet "ansaittua huomiota". Niistä kun ei saa selvää miten ja mistä ne ovat tehdyt, joilla sellainen yliluonnollinen voima on...

Aina kun uusi pommiräjähdyks, dynamiittilyöntö tai muu sotainen tapaus luettiin lehdistä, arveltiin sen johdosta monet tunnit iltaisin, ihmeteltiin ja manattiin maailman pahuutta, ja sen lopun ennustettiin olevan tulossa...

"Kaikki merkit ennustavat maailmanlopun lähellä olevan", sanoi profeettallisesti Vanhalan vanha vaari.

"Niin on. Niin on", huokailivat ja myönsivät muut läsnäolijat.

Vuotilaan, johon Helsingin lehtiäkin tuli, kokoontui iltaisin paljon kyläläisiä kuulemaan uutisia maailman menosta. Oli kuulijoiden joukossa nuorta, vanhaa, naista, miestä, ja yksi yhtä arveli, toinen toista.

Vuotilassa oli ruotilaisena Kolu-Olliksi sanottu, mielenvikaa sairastava mies. Hän oli nuorempana paljo maailmaa kulkenut, ja omantunnon vaivoissa hänen sanottiin mielenhäiriöön tulleen.

Ja kun iltakaudet luettiin ryöstöistä ja murhista, eivät ne näyttäneet Kolu-Ollia vähääkään liikuttavan, mutta kun hän kuuli pommeista puhuttavan, nauroi hän salaperäisesti penkiltään uunin luota, nauroi kummallista nauruaan, pörröistä päätään pudistellen.

"Mikä se Ollia naurattaa?" tiedustelivat muut.

Mutta Olli vain naureskeli, ei sanonut syytä iloonsa, mutta välisti oikein ääneensä nauraa virnisteli.

Hän mietiskeli sekavissa aivoissaan pommia... hän kuvitteli sen mahtavaa räjähdystä ja sitä, miltä näyttäisi, kun koko talo nousisi ilmaan ja sirpaleina putoilisi takaisin... Mahtavaa ja majesteettillista se olisi...

Pirttilän väelle oli Kolu-Ollilla vanhaa vihaa. Häntä oli Pirttilässä kohdeltu pahoin, oli kiusoiteltu ja ruokaakin vähänlaisesti annettu, eikä tupakkaa, joka oli Ollin parasta herkkua, saanut koskaan...

Hän oli jo pitkät ajat miettinyt, miten saisi Pirttilässä aikaan semmoisen räjähdysten, että isäntä ja pojat murskaantuisivat ja iso rakennus lentäisi sirpaleina ilmaan... Sen verran oli hän saanut käsitystä,

että pommit sisälsivät haulia, hevosenkengän palasia, rautanauvoja ja kaikenlaista rautaromua... Niitä hän olikin kokoillut milloin mistäkin, niin että hänellä nyt oli varastossa iso apepurtilo, jonka oli kätkenyt rakennuksen alle.

Yökäudet hän mietti sitä pommin valmistamista ja kuvaili mielessään sen mahtavaa räjähdystä. Päivillä teki hän kokeita pihasalla mäiskien pienemmällä kivellä isompaan... Se ei antanut toivottua ääntä, paukahti vain ja iski tulta...

Mutta sitten hän sai pappilan nuoreltaherralta hauleja ja Takamaan Mikolta ruutia. Porvarista hän kerjasi herneitä, nokesi herneet, kun ensin oli kastellut ne suolavedessä... Ne kovettuivat ja olivat kuin hauleja ainakin. Sannasta teki hän lisää ruutia, sotkien hienoa nokea sekaan.

Kerran oli hän tavannut pappilan nuoret herrat vesilintuja ampumassa ja sai heiltä huomaamatta varastetuksi koko ruutisarven...

Riemuissaan hän meni varastopaikalleen.

Hän päätti ensin tehdä pienemmän pommin, koepommin, nähdäkseen kuinka se onnistui, ja sitten vasta laittaa isomman, jonka yön tullen kaivaisi Pirttilän nurkan juureen ja sytyttäisi...

Koepommin koteloksi hän valmisti vanhan huopahattunsa. Siihen pani hän rautanaulan kantoja, pieniä rautapalasia, hauleja, noetuita herneitä ja ruutia. Mutta ollen innoissaan ja toimessaan, panikin hän huomaamatta kaiken ruutivarastonsa koepommiin, muistamatta isompaa pommia.

Hän oli saanut päähänsä, että hän tekee kokeensa pirtin uunin päällä. Siellä se paukahtaisi parhaiten... ja talonväkikin joutuisi näkemään ja kuulemaan, mikä mahtava mies hän oli...

Niinä viikkoina, joina hän pommia valmisti, oli hän tavallista rauhallisempi, mutta syvissä mietteissä hän kulki, itseksensä naureskellen.

"Mikä sille lie tuolle Ollille tullut, kun se on kuin muuttunut, eikä enää ole niitä hullunkiiriä ollenkaan", arveli eräänä iltana Vuotilan isäntä rengeilleen.

"Muuttuneen se näkyy käytökselleen. Joko rupeaisi mielen viastaan paranemaan", sanoivat rengit.

Mutta paimenpoika Otto kertoi:

"Se kokoaa pieniä kiviä ja rautapalasia ja välistä puhelee yksinään ja hokee: pommi... pommi... anna, että sen valmiiksi saan..."

"Höpiset, poika!"

"No eilenkin illalla puuhasi riihen takana — minä kurkistelin riihen luukusta — ja oli hattuunsa koonnut kaikenlaista roskaa... rautanaulan kantojakin näkyi olevan", kertoi Otto tosissaan.

"Mitä se hupsu miettinee", sanoi Mooses-renki välinpitämättömästi ja alkoi riisua kenkiä jaloistaan.

"Kuka sen tietää, minkä vielä tekee... jos hyvinkin tekee pommin", epäili toinen.

"Mistäs Matti ottaa, kun Matilla ei ole."

Mutta isäntä oli käynyt miettiväksi ja sanoi:

"Pitää sen Ollin hommista ruveta pitämään huolta. Kun yksin on, niin ehtii kaikkia miettimään. Missä se nytkin on?"

Kun syysilta oli pimeä, käski isäntä paimen-Oton mennä huutamaan Ollia tulemaan maata...

Otto meni, huuteli pihalla, kävi navetan, riihet ja heinäladon, vaan ei sanonut Ollia kuuluneen.

"Äsken päivän puuttuessa se minusta liikuskelin leipomotuvan rappusilla", oli muuan rengeistä nähnyt.

"Leipomotuvassa se näkyi tässä toissa iltanakin olevan. Uunin takaa kolusi tulla, kun minä sisälle menin", muisteli taas yksi rengeistä.

Ja kun kukin alkoi muistella, niin selvisi siitä, että Ollin hommat näinä aikoina olivat olleet salaperäisiä, ja että hän usein oli ollut tietämättömissä.

"Kyllä siitä pitää ruveta tarkempaa huolta pitämään", sanoi isäntä ja he läksivät kaikin, paimen-Ottokin, leipomotuvan puolelle Ollia hakemaan.

"Hei!" huusi isäntä ovella. "Olli hoi, tule nukkumaan!"

Uunin päältä kuuluu rapinaa ja supatusta.

"Elkää tulko... tämä on koepommi!" kuulivat he samalla Ollin äänen uuninlaelta.

"Tuletko pois sieltä! Mitä sinä siellä toimitat?" komenteli isäntä.

"Se paukahtaa heti... saatte kuulla... elkää menkö vielä... juuri heti... tämä on koepommi... Minä teen sitten isomman Pirttilän rakennuksen alle... Nyt se alkaa syttyä..."

Samassa kuului kova pamaus, kauhea rääkäisy ja naulatuisku — ja Olli vieri naamaltaan verisenä uunin taa...

"Tappoi itsensä, hurja!"

Mutta Olli ei ollut kuollut; naama, kaula ja kädet vain olivat veressä ja syvissä naarmuissa...

"Jahka minä sen isomman saan valmiiksi... niin Pirttilän rakennus nousee ilmaan..." hoki Olli vain, kun häntä laahattiin uunin takaa.

Kolu-Ollia nimitetään nyt kylällä "Pomminheittäjäksi". Tuskinpa Olli sentään saa tilaisuutta jatkaa pomminvalmistustaan.

KÄRÄJILTÄ

Korkea oikeus istuu suuren rakennuksen salissa, mutta pirtti on pitäjäläisten hallussa.

On aamu eikä oikeus ole vielä ruvennut istumaan. Mutta piha on täynnä hevosia, loimi selässä heiniä purra rouskutellen. Ja pirtti alkaa jo olla täynnä väkeä, jotka istuvat kuistissa jutellen ja selitellen, jotkut porstuassa kuiskailen asioistaan päättelevät. Tupakan savua on joka paikassa, ja kuistin ovesta puhaltaa katkeraa tikuria kartanon raittiiseen ilmaan...

Jo ovat saapuneet lautamiehetkin ja sikari suussa haukotellen istuvat mikä missäkin. Väki juttelee eilisistä asioista, miten menivät. Jotkut tappasivat, vaikka selvä juttu tuntui olevan. Mutta lautamiehet naureskelevat ja ovat viisaan näköisinä. Eivät salaisuuksiaan ilmaise...

Keskustelut vilkastuvat, tupakansavu enenee, sakenee ja tunkee loukkoihin ja kattoon asti. Kahvipöytäkin on katettu suurine mustanpuhuvine vehnäspullineen ja punertelevine limonadipulloineen. Yhä äänekkäämpää puhelua alkaa kuulua: tuossa loukossa hierotaan sovintoa, tässä taas väitellään uudesta vaalilaista ja tuolla karsinan puolella puhuu joku äsken tapahtuneesta ryöstöstä.

Yhä tulee väkeä, toisista kylistä kaukaa, mistä lienevät. He ostavat hekin sikarit, tahtovat kahvia, ja kun kuulevat, ettei oikeus vielä istu, niin sanovat, että hyvästipä sitä ehdittiin...

Siinä on tuttuja miehiä, kätellään, kuulumisia tiedustellaan ja naureskellaan...

"No eipä kuulu liikoja. Mitä tänne?"

"Eipä tännekään..."

"No täällä sitä ollaan taas..."

"Joo... täällä sitä saa istua, että istuinlihat uupuvat."

Se on tuo hyvinvoipa lautamies, joka niin sanoo, tuo, jonka punainen puseron kaulus paistaa kuin merimerkki kallioisen rannan karikolta... Se on hyväntuulinen lautamies, punaisia värejä rakastava...

Väkijoukon läpi pujotteleiksen poliisi niinkuin orava partaisen kuusikon suojassa, pujotteleiksen, uudet kengät kiiltävinä. Hän on näppärä mies ja jakaa kaikille hyviä neuvojaan, on kaikkien "altavastaajien" puolella, mutta lohduttelee kantajiakin ja voittoa toivottaa. Ja hänen puoleensa käännytään kysymyksillä, ja kaikkiin on hänellä vastaus valmis...

Tuo Frans Severin Köllinen näkyy nyt häneltä neuvoa kysyvän. Kuiskailevat, poliisin huulet ja viikset

Frans Severin Köllisen korvavalehdellä, jossa heiluu lihan läpi pistetty korvarengas niinkuin ajoporoilla. Kuiskailevat ja välisti nauraa hykertävätkin.

"Ojaa... se menee hyvin... hyvä juttu... hyvä juttu", kuuluu poliisi sanovan Frans Severin Kölliselle.

Frans Severin Köllinen on komea mies ja "niinkuin herrat". Rohkeasti taipuvat hänen viiksensä taakse- ja ylöspäin ja keikarimaisesti on saukonnahkanen lakki kallellaan päässä. Leuan alta hohtaa viheriä sporttipaita punaisine rusetteineen ja liivien päällä heijailevat paksut kultaiset kellonlingat. Sikari tupruaa suupielessä, tupruaa kuin kuiva kuusenoksa, kipunoita ympärilleen heitellen...

Frans Severin Kölliseltä on vaadittu lapsen eläkettä ja sen asian vuoksi on lukuisa joukko todistajia haastettu. Se on tuo Kuusimäen Auroora, joka on alkanut ahdistella. Mutta Frans Severin Köllinen väittää kiven kovaan olevansa syytön. Saisi kuulla mitä todistajat tietävät, mutta Auroora vakuuttaa kyllä "viisaavansa" asian toteen. Tässä täytyy ilmoittaa, että vaikka muita ihmisiä ei näin keskinäisissä keskusteluissa mainita täydeltä ristimä- ja sukunimeltä, on siitä poikkeuksena juuri tämä Frans Severin Köllinen, joka aina mainitaan täysiltä nimiltä. On niin totuttu siihen, ettei se jää keneltäkään sanomatta. Vaikuttaneeko siihen sitten se, että hän on niin komea mies, vai hänen uljas, komenteleva esiintymisensäkö antaa "respektiä" — en tiedä.

Mutta sen näkee, että Frans Severin Köllinen on hiukan hermostunut asiansa vuoksi, ja nähdessään uusia ja yhä uusia todistajia hänen asiaansa karttuvan, käy hän levottomaksi. Käy joitakuita puhuttelemassa ja tarjoaa kahvit.

"Jaa, jaa, Frans Severin", sanoo äskeinen punapuseroinen lautamies, "taitaapa sinulla olla tänään kova päivä tuon Aurooran kanssa..." Ja naureskelee.

"Eikö mitä! Ei viattoman veri vapise!" arvelee hän, punoskelee viiksiään ja siirtää kätensä sitten kellonvitjoihin.

"Jaa, jaa... arka on paikka. Se on kovaa vaimoa tuo Auroora", kiusoittelee lautamies yhä, ja Frans Severin tarjoaa hänellekin sikarin.

Se on herättänyt huomiota tämä Frans Severinin juttu; joutilasta väkeä on kosolta kokoontunut käräjäpaikalle kuulemaan, miten käy. Aurooralla on hyviä vieraitamiehiä, kyllä siinä taitaa Frans Severin Köllistä, piintynyttä vanhaa poikaa, lujassa pitää ennenkuin Auroorasta selviää — niin arvellaan siellä etempänä, ettei hän kuule. Mutta hänelle itselleen vakuutetaan, että voitat sinä... voitat sinä! Niinpä se arveli äsken poliisikin.

* * * * *

On toinenkin juttu, jonka pitäisi olla hupainen, ja sitä varten on myös sekä todistajia että paljon muuta joutilasta väkeä liikkeellä.

Siinä on kantajana Aamos Abiel Jalkanen, uudistalokas, punanaamainen uljas mies. Hän kulkee kahakäteen, edestakaisin pirtistä porstuaan ja kuistiin, käy pihalla ja tulee samaa vauhtia takaisin. Kukaan ei tiedä mitä hän oikeastaan edestakaisin kävellä vihmoa, mutta ei hän vain yhdessä kohden malta olla. Lakkaamatta höyryää hänelläkin sikari ja siipinä sivulla viuhtovat takin liepeet. Häntä tuntuvat jotkut kiusoittelevan, härnäilevät ja pistosanoja sivumennessään supattavat.

"Mitä se tuokin hölmö alkaa käräjöidä", kuulee hän jonkun takanaan sanovan, mutta ei tunne äänestä, kuka niin sanoo.

Mutta hän saa puolustajia asialleen pirtissä, sillä koko oven puoli tuntuu pitävän hänen puoltaan. Ja niille, jotka lähinnä seisovat ja vakuuttavat, että sehän on selvä, että sinä voitat, niille pistoovaa hän sikarit ja vehnäskahvit.

"Eikö olekin niin?" kysyy hän vielä varoiksi siltä punapuseroiselta lautamieheltä, joka tuntuu pitävän hänen puoltaan ja jonka hän myös on kahville käskenyt.

"Kyllä vaan se selvä asia tuntuu olevan", vakuuttaa lautamies, suu täynnä nisua, ettei hanki puhua saattaa.

"No sitä minäkin", arvelee Aamos Abiel hyvillään. Siinä heidän vieressään on seisonut muuan isännän näköinen mies, osaaottavana kuunnellen Aamos Abielin ja lautamiehen keskustelua. Jo hetken kuluttua istuu ystävällisesti Aamoksen viereen ja tiedustelee, minkälainen asia Aamoksella oikeastaan on.

Aamos ihastuu tästä osanottavuudesta ja tekee sijaa miehelle viereensä, aikoen alkaa asiaa selitellä. Mutta kiitollisuutensa osoituksena tahtoo punapuseroinen lautamies puhua Aamoksen puolesta ja hyväksi, ja hän alkaa:

"Tämä kun nai sen Kaakkuri-Aapelin tyttären, Justiinan, niin Kaakkuri-Aapeli lupasi heti maksaa myötäjäiset, kolmatta tuhatta markkaa, kun ensimmäinen lapsi syntyy. Joo. No nyt, vaikka lapsi jo on kohta puolen vuoden vanha, ei Aapeli meinaa antaa penniäkään. Sanoo vain, ettei hän ole muuta luvannutkaan kuin Justiinan..."

"Kuule pirua!"

"Jo vain. Mutta nyt onkin seikka se, että Aapeli on neljän todistajan läsnäollessa luvannut... ja tämä Aamos saattaa sen viisata..."

"No voittaahan se Aamos sitten, että paukkuu", sanoo vieras isäntä varmasti ja vakuuttaa sitä vielä moneen kertaan.

Aamos yhä enemmän ihastuu ja toimittaa kahvit vieraallekin isännälle.

Väkeä on nyt pirtti kuin pistetty, liha lihassa kiinni; puhelu on muuttunut äänekkääksi pauhuksi. Peräakkunan luo ja karsinan puolelle ei savun seasta näy montakaan täyttä ihmistä, vilahtelee vain käsiä, pitkävillaisia naapukoita ja punaisia, hikisiä naamoja niinkuin täpliä harmaan pohjan alta. Muutamat ovat joutuneet tuliseen riitaan, saavat puolustajia kumpikin, joukko joukkoa vastaan väitellään...

Muutamassa nurkassa juttelevat ikämiehet nyt tänä päivänä esiin tulevista jutuista. He tekevät jo päätöksiäkin, uskovat, että niin ja niin sen pitää käydä ja päättyä senkin Vintturin Santerin jutun... Ja vaikka heillä jo on vuosikymmenien kokemus siitä, että täällä pirtissä tehdyt päätökset eivät ole yhtäpitäviä niiden päätösten kanssa, jotka salissa tehdään — ovat toisinaan aivan vastakkaisiakin, — päättelevät he sittenkin, ja kun sitten kuulevat, ettei se niin mennytkään kuin he luulivat, sanovat vain: "Jo me sanoimmekin, että niin se käypi." Eikä yksikään myönnä, että *heidän päätöksensä* oli aivan erilainen. Pihalla ja nurkkain takanakin on liikettä. Tuo Sipulikosken Artturi, joka on haastettu viinan myynnistä, se siellä liehuu kahakateen, todistajia puhutellen. Ja Artturilla on povitaskussa siisti pullo, josta nurkan takana tarjoaa todistajille ja muillekin tuttaville. On pulloja muillakin, ja usein nähdään kahden tai kolmen viattomina miehinä kävelevän käymälää kohden, muka luonnollisille asioille.

Niin on. Ja hauskaa on joka paikassa, niin pihalla kuin porstuassakin, niin nurkkain takana kuin pirtissäkin. Hauskaa on, eivätkä malta lähteä pois nekään, joilla ei asiaakaan ole.

Mutta aika kuluu ja kello alkaa olla yhdeksän. Kuuluu jo joku pitkästyvän, että kummapa kun ei oikeus jo rupea istumaan.

Silloin samassa remahtaa oikeussalin ovi auki ja poliisi rientää pirtin ovelle ja huutaa niin, että kuuluu kuistin läpi pihallekin:

"Lautamiehet sisälle!"

Eivät ne ole niin hätäpoikia lautamiehet, haukotellen ja karkotellen lähtevät, vielä mennessäänkin selvitellessä kesken jäänyttä asiaa.

Hetken kuluttua ilmestyy poliisi taas ovelle ja huutaa nyt porstuassa ja kuistissa kuin riivattu:

"Palvelijatar Auroora Eerikintytär Kuusimäki, vastaan herrasmies Frans Severin Köllinen..."

Hän avaa vielä pirtin ovenkin, huutaa sinnekin, että tupakan savu lainehtii...

Ja Auroora, asiamiehensä Niklas Ylimäisen kautta, ja Frans Severin itse puolestaan rientävät oikeussaliin...

Ja jospa jätämme heidät sinne nyt tällä kertaa.

LAUTAMIESTEN PENKILTÄ

Oikeus on istunut koko päivän, ahkerasti, lomaa pitämättä... Ilta on jo käsissä, mutta juttu on pitkä ja todistajia on vielä paljon kuulustelematta...

Lautamiehillä tulee tukalaksi ja vaikeaksi siinä penkillään istua: väsyttää ja haukotuttaa. Ajatukset

eivät jaksa seurata asiain kulkua, ja todistajain puheetkin tuntuvat tulevan jostakin hyvin kaukaa, — josta ei kuulu kuin jonkunlaista hyminää. Ruumista raukaisee tämä istuminen, särkee sääriä, pakottaa pakaroita, ja unisina harhailevat silmät pitkin oikeussalin permantoa...

Pääsisi pois, tuonne juttutupaan tupakoimaan ja tarinoimaan ihmisten kanssa!... Mutta siitä on vaikea päästä nyt enää, sillä tuomari on kyllästynyt lautamiesten alituisille ulkonakäynneille ja määrännyt, että se on vähennettävä. Ainahan heistä joku on poissa — siellä juttutuvassa levähtäen, tupakkaa poltellen ja tarinoiden — mutta toisten täytyy kiltisti istua paikallaan. Vaikka ei se oikeastaan ole istumista tuo heidän olonsa penkillä: mikä puoli nukuksissa, kyynärpäät polvia vasten ja kämmenet leukoja pidellen, etukumarassa torkkuu, mikä taas nojaa selkäänsä seinään, oikaisee koivet niin pitkälle kuin ulottuvat ja haukottelee niin, että leuat vaivojaan valittavat, mikä taas istuu kädet polvia vasten, pää retkallaan niitten päällä ja nukkumista tekee. Mutta tuomaria ja oikeuspöytä lähinnä istuva lautamies, vanha herrastuomari, on virkku ja valveilla. Tarkkaan seuraa hän jutun kulkua ja todistajien kuulustelua, ja vilkkaasti liikkuvat hänen pienet mustat silmänsä, kun jutussa mutkikkaita kohtia näyttää tulevan.

Vaikein on Mäkikylän lautamiehellä, joka on lihava ja veltto ja rakastaa paljoa enemmän hyvää ateriaa ja pehmoista vuodetta kuin lain kuivia pykälää ja korkean oikeuden mehetöntä pöytää, josta ei hiirikään mitään nahkaansa saa. Nyt olisi hänen vuoronsa päästä tuulettelemaan, mutta hän on yhtä arka kuin muuten on hyvinvoivan näköinen, hän pelkää tuomarin nuhteita eikä tohdi lähteä. Viuhkola, joka nyt on "ulkona", viipyy niin riivatun kauan... mitä viipyneekin...

Häntä, Mäkikylän lautamiestä, uuvuttaakin niin, että ihan tahtoo siihen paikkaan nukkua... Mutta hän kokee ponnistaa voimiaan, pönkkää silmäluomia, ja väliin leimahtaa rohkea ajatus hänen mieleensä: hän vilahtaa ulos todistajan kanssa... ehkäpä ei tuomari osu huomaamaan... Kylmälän kylän lautamies, joka istuu hänen vieressään, on nukkunut... kuorsaakin väliin... nukkukoon... väsyttää tässä muitakin...

Mutta Viuhkola ei vain näy takaisin tulevaksi, vaikka jo on viipynyt toista tuntia... Semmoinen lurjus... Kun ovi avautuu, on hän kuulevinaan pitäjäläisten pirtistä kiivasta väittelyä... varmaan inttelevät politiikasta...

Ja Mäkikylän lautamies ikäänkuin virkistyy ja herää, sillä hän on tarmokas puoluemies, pitäjän ensimmäisiä "suomettarelaisia". Hänelle kasvaa voimakas halu päästä kuulemaan, mistä siellä on kysymys... Siellä ei liene yhtään kykenevää miestä, joka hänen puoluettaan pystyisi "arvokkaalla tavalla" ja perinpohjin puolustamaan...

Ja hän tuntee, että hänen rohkeutensa kasvaa... hän miettii ja miettii, ja kun uusi todistaja käsketään esiin ja entinen poistuu, nousee hän paikaltaan, kävelee vakavana ja juurevana ja menee ulos ovesta samassa avauksessa kun todistajakin.

Vankka vapauden tunne kuohahtaa sydämessä heti porstuaan päästyä, väsymys katoaa, velttous loppuu ja uni poistuu sielusta... Pirtistä kuuluu yhä tulisempaa väittelyä, kovempaa, kimakampaa ääntä sekaisin. Hän tempaa oven auki... Ovesta pullahtaa hänen silmilleen paksu pilvi sikarinsavua, ja savun seasta näkee hän ihmisten päitä, pörröisiä naapukoita, kakilakkeja ja naisten huiveja, erottaa hikisiä, punaisia naamoja, nauravia toiset, toiset totisia kuin nouseva taikina. Ja ääntä ja sorinaa kuuluu, joku nauraa, nuo tuossa väittelevät, tämä selittää lakia tuolle...

Mutta hän pyrkii pöydän luo ja saa sikarin suuhunsa... Siinä se onkin pöydän luona kiivain väittely ja tulisin tinka, sillä siinä kiistetään politiikasta. Joka puolueen miehiä on siinä: on maalaisliittolaisia, nuorsuomalaisia ja vanhoja, vakaantuneita "suomettarelaisia"... Hän seuraa hetken haastelua, joka on tulinen ja sekava, sillä kaikki puhuvat yhtäikaa, toinen ei jouda kuuntelemaan toistaan, vaan jokainen syyttää suustaan minkä tietää puolueensa päiväpaisteisista puolista... Hän juo pullollisen limonadia ja selittelee kurkkuaan ja käy sille puolelle pöytää, jossa näkee muidenkin suomettarelaiden olevan. Häntä tervehditään iloisesti, ja vanhain miesten kasvoille ilmestyy tyytyväisyyden ja nuoruuden ilme. Sillä yksin hän tässä sekavassa seurakunnassa on rennosti kantanut suomalaisen puolueen lippua silloinkin, kun muut harhailivat ekyksissään puolueiden umpisilla teillä. Hän tietää olevansa vaikuttava henkilö ja tuntee itsessään, että hän vie puoluettaan ilomarssissa voittoon. Sillä hänen puolueensa on syksyn ja talven kuluessa kasvanut, paisunut ja laajennut samoin kuin hän itsekin sekä sisällisesti että ulkonaisesti...

Maalaisliittolaisia on enimmin ja enimmäkseen nuoria miehiä, innokkaita ja taistelunhaluisia. Vankkoja ja vikkeliä ovat nuorsuomalaisetkin ja kiivaita poikia kaikki. "Suomettarelaiden" roikka taas on vanhempaa väkeä, vaikenavia isäntiä ja joku löylynlyömä mökinmies. Mäkikylän lautamies parasta koko roikassa.

Mutta kun Mäkikylän lautamies iskee kiinni erään nuorsuomalaisen arvosteluun Danielson-Kalmarin pitämästä puheesta, vastaa hänelle nuorsuomalainen, joka on entinen tukkipoika:

"Mitä tekin enää potkutte tutkainta vastaan... tuollainen, vanha lahonnut 'puulaaki'... Ettekö tiedä, että teidän puulaakinne ei enää ole 'emäpuulaaki'..."

Silloin Mäkikylän lautamies kiivastuu ja alkaa puhua ja selittää... sikari sammuu ja hän selittää, vakuuttaa ja viittoo leveällä kämmenellään...

Mutta nuorsuomalaiset nauravat hänelle vasten naamaa, ja muuan virkkaa:

"Aivan niin. Tuo on kuultu jo neljätuhatta kertaa ennenkin."

Maalaisliittolaisten ja nuorsuomalaisten kesken on tullut riita valtiopäivämies Ahmavaarasta, ja siinä on tosi kysymyksessä. Asiassa tosin koetetaan pysyä, mutta persoonallisia loukkauksia tuiskuu väliin molemmiin puolin. Liittolaiset eivät hyväksy Ahmavaaran menettelyä maalaisliittoa kohtaan.

"Se on mies, joka soutaa herrojen venettä, ja semmosta miestä me emme tahdo asioitamme ajamaan", sanoo muuan liittolainen.

"Mutta hän on etevä valtiollinen kyky", puolustavat nuorsuomalaiset.

"On niitä muitakin kykyjä", syytävät liittolaiset vastaan.

Silloin koettavat "suomettarelaiset" sekautua keskusteluun, mutta siinä samassa tulee poliisi pöydän luo ja käskee Mäkikylän lautamiestä oikeuteen, sillä muita lautamiehiä on sukulaisuuden vuoksi "jäävissä".

Se harmittaa Mäkikylän lautamiestä, harmittaa munaskuihin asti, kun nyt juuri pitää poistua, keskustelun päästyä alkuun...

Mutta pöydän luona jatkuu tinka. Yhä enemmän karttuu väkeä, ja yhä tulisemmaksi riita käy. Pääasioista on siirrytty sivuseikkoihin ja persoonallisiin hyökkäyksiin. Vimma on niin suuri ja tinka niin väkevä, että tuskin kukaan muistaa mistä asiasta oli alettu ja mitä varten oikeastaan väitellään...

Ilta käy jo myöhäiseksi, mutta kukaan ei malta lähteä kotiaan. Väittelijät eivät tahdo antaa voittoa toisilleen, ja ne, jotka kuuntelevat, ne eivät malta... ei vaikka. Kaikkia miellyttää tämä hauska ja sekainen kiista, joka kiivaimpain kesken on muuttunut melkein tappeluksi...

Jo viho viimein nousee korkea oikeus ja juoksujalassa rynnistää lautamiesten lauma pöydän luo, hyvillään ja naurussa suin. Ja saatuaan kurkkuaan kastella liittyvät hekin väittelijäin parveen...

Ja ohi puolen on yö, kun yleinen väsymys erottaa riitakumppanit.

Mikä puolue sitten lie voitolle päässyt?

KUN VIINA LOPPUU

Motto: Vuonna kuusikymmentäkuus
tehtiin Suomeen laki uus

— — —
enkä tiedä mitä mun pitää näkemän
vuonna tuhatyhdeksänsataaseitsemän.

Ne loppuvat nyt heti meiltä maalaisilta nuo hauskat kaupunkimatkat, kun hienoimmillaan humalassa sieltä palattiin, iloisia lauluja laulettiin ja oli "kaukana kavala maailma". Aivan varmaan ne loppuvat. Ei ole enää ilon päivää monta, ei enää povemme pullota, eikä tamminen nassakka reen sevillä könötä, kaupungista palatessamme. Emme enää niinkuin ennen palaa iloisina miehinä, rikkaina ja rentoina... Alakuloinen on mies ja mieli hapan, pää tyhjä ja tylsä ja sydänkin hakkaa veltosti kuin ruotiukko...

Ainoan ilomme vievät — vievät viinakullan, joka sentään, niinkuin Jukolan Juhani totta puhuen sanoo, on "iloksi ja lohdutukseksi meille kaarneenpoikasille..."

Kaikki merkit viittaavat siihen, että hävityksen päivä tulee ja murheen päivä meille viinamiehille. Merkkitapaus!

Minua kauhistuttaa ajatellessani kaikkia hyviä ystäviäni tässä ja muussa maailmassa, ajatellessani

tuonkin Prakkulan vaarin tunteita, kun hän tuimana ja kivana miehenä astuu pitkin alastomia, äänettämiä kaupungin katuja, kahden puolen silmäillen, missä anniskelu on, missä vähittäinmyynti ja missä... missä? Ja kun hänelle nauretaan vasten naamaa ja akat portin pielestä huutavat:

"Herra jee... mistä se on tuo ukko, joka *kysyy viinapuotia* ... herra jee... onko se hullu?"

"Mikä lie maan tollikko", huutaa toinen akka vastaiselta portilta.

Ajatella mitä Prakkulan vaari silloin tuntee! Olisipa, että saisi pari hyvää puolikuppista — sitä tisleerattua —, että pääsisivät veret liikkeelle, niin näyttäisi noille ämmille, eivätkö pakenis pöksänsä.

Toden totta. Tämä on rangaistukseksi meille miehille, jotka pitkän aikaa olemme herroina olleet ja niin kovin harvoin akkaväelle ryyppy antaneet. Nyt vaimoväki alkaa vuorostaan komennella ja "äänestää", niinkuin muistelen Turun arv. poliisimiehen suomentaneen sanan *oljud*. Ilmanko Sepeteus kanttori, joka kuitenkin oli kohtuuden mies, sanookin: "Naisvaltikka on murheellinen merkki, — se maakuntain häviötä ennustaa. Roomassa, koska tämä ankara valta lankeemukseensa kallistui, hallitsivat portot, nartut ja naasikat, ja mies vapisi..."

Ja niin käy meilläkin. Niin minä uskon. Viittaavathan kaikki merkit siihen... merimerkitkin...

Minä tunnen monta vanhaa miestä, jotka ovat toivoneet kuolevansa nyt tänä talvena tai viimeistään keväällä, ettei heidän tarvitsisi tuntea sitä puutetta... että pääsisivät näkemästä tämän katoovan maailman surkeutta. Luultavasti heidän rukouksensa kuullaan...

Kun ajattelen sitten sitä villiä riemua, jota raittiusväki johtuu tuntemaan! On sitten yhtä ainoaa jupileerausta viikoittain — aivan varmaan...

Olen näkevinäni suuren salin raittiusväkeä täynnä. Siellä iloitaan. Voitto niin loistava on saatu, huutaa pitää. Kadulle kuuluu loilotus ja laulu... Siitä kulkevat Prakkulan vaari ja Yliniemen Hermanni sivu... heistä tuntuu niinkuin kuulisivat tuttuja ääniä ja ennen kuultua loilotusta... Ilo ja riemu täyttää sydämen ja hauska aavistus ja toivo mielen. Siellä on vielä entistä hauskaa hommaa... kuulethan tuota loilotusta... aivan samaa kuin ennen hauskoina päivinäimme...

He rientävät juoksujalassa kohti suurta salia.

Mutta portilla on poliisimies, joka sanoo:

"Ette te hyvät ystävät sieltä saa ryyppyjä."

"Mutta tämä ääni ja loilotus?"

"Raittiusväki siellä riemuitsee..."

Kaikkein enimmin surkuttelen kuitenkin hevosmiehiä...

Saadaan vaan nähdä, että ei ole parin vuoden päästä montakaan juoksijaa, eikä kilpa-ajaja pidetä koko maassa. Sillä kuka on nähnyt hevosmiestä toimessa, ellei hän ole aamuryppyään saanut? Oletko nähnyt, lukijani, koskaan mustilaisten selvillä päin hevosia vaihtavan? Luuletko "Eino Vakaan" jälkeläisestä tulevan juoksijaa, ellei sitä hutikassa vähä kousaile ja kuranssaa? Ja miten käy markkinain ja markkinamiesten?

Kuolevat kaikki! Markkinat ovat muistoina vain, ja iloiset hevosmiehet poistuvat, kuihtuvat ja kuolevat ikävään johonkin kauas sydänmaalle.

Merkillisen unen on nähnyt naapurini Uudentalon Ville.

Hän oli ollut olevinaan kaupungissa, jossa ennen monta hauskaa oli pidetty. Oli ollut muitakin kotokylän miehiä. He olivat kävelleet pitkin kaupungin katuja. Ei yhtään ihmistä näkynyt liikkeellä. Entisen kapakan luona istuivat poliisit ja pelasivat korttia, sillä oli olevinaan kesä...

"Ikävä tässäkin tulee... olis' yksikään juopunut, että saisi edes haistaa, miltä viina haisee", oli yksi poliisista sanonut.

"Veisittekö hänet putkaan?" oli Ville kysynyt.

"Ei, veikonen! Etkö tiedä, että putkassa tätä nykyä säilytetään kaikkia muistoja entiseltä ajalta... Siellä on revityitä lakkeja... paripuolikenkiä, veren tahraamia nenäliinoja, tröijyjä, housuja, puukkoja, kiviä, tuolin ja pöydän jalvoja, särkyneitä nassakoita, korkkeja y.m., y.m."

"Vai niin", oli Ville vastannut, ja siihen oli herännyt.

ONNETON MIES

Hän luuli itseään onnettomimmaksi mieheksi nyt. Ja kuinka vähäpätöisen asian vuoksi hän oli tullut onnettomaksi!

Tapaus on viimekeväinen, siltä merkilliseltä Snellmanin päivältä, jolloin nimiä suomennettiin ja muutettiin. Eihän tuo koko nimensuomennoshomma oikeastaan koskenut häneen ensinkään, sillä hänellähän oli isältään peritty siisti ja sievä suomalainen nimi Kokkare... Kustaa Kokkare.

Niin oli. Ja hän oli saanut vakinaisen paikan opettajana väkirikkaan pitäjän kirkonkylässä. Ei muuta puuttunut kuin "kainaloinen kana", sievä ja siro eukko, niin mies olisi kaikin puolin valmis aloittamaan "elämäänsä". Mutta siinä se juuri olikin suuri kysymys. Sillä hänelle oli nimenmuutos tullut elämäkysymykseksi, kun se muilla vain oli hupaista vaihtelua. Hänen morsiamensa nimittäin oli jo kihloihin mennessä lausunut toivomuksensa olevan, että Kustaa ensi tilassa muuttaisi nimensä joksikin muuksi sointuvaksi suomalaiseksi nimeksi. Kokkare nimen oli hän sanonut olevan niin hävittömän ruman, ettei hän, Henriika, missään tapauksessa tulisi sillä nimellä kulkemaan elämäänsä läpi...

Ja Henriika pysyi sanassaan, sillä hän oli kiinteä eukon ollen ja tahtoi heti alussa ottaa ohjat omiin käsiinsä. Ei ollut siis muuta neuvoa Kustaa Kokkareella kuin muuttaa nimensä, jos mieli saada rakastetun Henriikan omakseen.

Tämä oli kovaa aikaa Kustaa paralle. Yökäudet hän mietti ja oli kuin kahden tulen välissä.

Sillä se, että hän muuttaisi suomalaisen sukunimensä toisenlaiseksi, osoittaisi ensiksikin isän nimen halveksimista ja toiseksi oli pääkaupungin lehdissä tuommoisesta kevytmielisestä menettelystä ollut pitkä kirjoitus, jossa sellaiset henkilöt leimattiin raaoksiksi ja oppimattomiksi, sivistymättömiksi tolvanoiksi...

Ja hän tahtoi kuitenkin käydä sivistyneestä, jopa oppineestakin miehestä. Mitä tehdä?

Tosihan kyllä oli, ettei Kokkare mikään kaunis nimi ollut — helvetistäkö se lienee isävainaja sen saanutkin, — mutta olihan se nimi kuitenkin... Henriika oli sanonut senkin, ettei tuo nimi muutenkaan sovi hänelle — tuommoiselle lyhyelle, paksulle miehen tallukalle, ja ettei hän tiennyt yhtään ainoaa suomalaista nimeä, joka hänen korvissaan soisi niin hirveän rumalta kuin Kokkare...

Kustaa oli kaiken kevättalvea miettinyt asiaa. Kerran oli hän ollut rovastinkin kanssa keskustelussa, sillä rovasti aikoi myös Snellmanin päivänä suomentaa nimensä. Silloin oli Kustaa rovastille ilmoittanut aikoneensa muuttaa hänkin nimensä joksikukin muuksi suomalaiseksi nimeksi...

"Mitä hulluja!" oli rovasti arvellut. "Teillähän on jo suomalainen sukunimi. Näyttää lapselliselta ja tyhmältä mennä sitä muuttelemaan."

* * * * *

Eräänä iltana — Snellmanin päivä oli ihan ovella — olivat pitäjän herrat kokoontuneet kauppiaan luonon nimipäiville. Oikeastaan kokoonnuttiin sinne keskustelemaan nimien suomennoksista, sillä useimmat aikoivat nyt ruotsalaiset nimensä suomentaa. Ja oli kolmaskin syy, jonka vuoksi oli hauskaa mennä kauppiaan luonon. Siellä nimittäin tarjottiin vielä totia vanhan hyvän tavan mukaan, tarjottiin aina nimipäivänä niin, että vielä toisenakin päivänä tuntui sekä sielussa että ruumiissa.

Sinne lähti nyt Kustaa Kokkarekin suuressa tuskassaan. Ehkäpä siellä saisi hyviltä ihmisiltä neuvoja miten menetellä. Ei kai ollut yhtään ihmistä joutunut tällaiseen hirveään piinaan nimensä vuoksi! Koskihan asia hänen elämänsä suurinta kysymystä.

Menessä alkoi häntä pistellä vihaksi. Hän muisteli, että seminaarissakin joku irvihammas oli tehnyt pilkkaa hänen nimestään, ja kerran, kun hän vastasi väärin, oli opettajakin — muuan lehtori — ivallisesti sanonut:

"Kovempaa, kovempaa kokkareta..."

"Saatana", tiuskaisi hän ja potkaisi kenkäänsä kärjellä viatonta kiveä, niin että se lensi toiselle puolen tien.

— Jos Henriika sentään tietäisi, mihin hirveään vaivaan hän minut on saattanut, niin varmaan hän pyörryttäisi pyhät sanansa, — hän arveli.

Ja hetken kuluttua:

— Mutta hän näkyy olevan vääjäämätön... Olenhan minä kaiken talvea kirjeessä kokenut esitellä, että antaisimme olla koko nimenmuuttamisen toistaiseksi... Voisimmehan lapsillemme antaa uuden sukunimen... Mutta ei hän tyydy siihenkään...

Ja kiivaasti keppiään heilutellen asteli Kustaa Kokkare kauppiaseen päin.

Sinne olivat jo "muut herrat" saapuneet; keskustelu oli jo alkanut ja koski nimien suomennosta. Kaikilla muilla oli ruotsinkielinen sukunimi, paitsi Kustaa Kokkareella.

"Sinä olet kuitenkin onnen poika, Kustaa, kun sinulla on suomalainen nimi... Me tässä emme tahdo päästä selvytyteen minkä nimen ottaisimme, sillä niitähän on tuhansia sieviä ja sointuvia", sanottiin Kustaalle ja toivotettiin onnea.

"Vaan se on niin ruma se minunkin nimeni, niin että minäkin olen päättänyt käyttää tilaisuutta hyväkseni ja muuttaa nimeni joksikin muuksi... ha, ha, ha..."

Kustaa koetti nauraa ja oli olevinaan niinkuin hän olisi jonkun sukkeluuden sanonut. Hän toivoi toistenkin yhtyvän nauruun ja sanovan:

— Aivan oikein... aivan oikein! Niinhän tekevät melkein kaikki!

Mutta toiset eivät yhtyneetkään nauruun eivätkä virkkaneet mitään.

Viho viimein puhui forstmestari:

"Minusta on joutavaa muuttaa nimeään, jolla kerran on suomalainen nimi... Joku kisälli ja sen semmoiset tolvanat kyllä näkyvät niin tekevän..."

"Sinä siis leimaat minut tolvanaksi", kivahti Kustaa.

"En suinkaan... en suinkaan", pyyteli forstmestari.

Mutta illempana, kun jo oli maisteltu ja alkoi olo tuntua hupaiselta, ruvettiin taas nimistä keskustelemaan. Kustaa ja forstmestarin olivat sopineet pois äskeisen ja rakkaina veljinä nyt puhelivat.

"Jos sinä nyt välttämättömästi tahdot muuttaa nimesi, Kustaa, niin voihan nimestäsi saada melkein samanlaisen", sanoi Kustaalle forstmestari.

"Sitä en ole tullut ajatelleeksi", ilostui Kustaa.

"Voisithan lisätä nimeesi jotakin, että siitä tulisi vähä pitempi", jatkoi forstmestari.

"Mitä esimerkiksi siihen sopisi lisätä?"

Forstmestari selitti vakavana eikä Kustaa innossaan huomannut sitä hienoa hymyä, joka vilahti forstmestarin silmänurkassa:

"Minun kotipuolessa on kylän — ei, koko pitäjän — rikkaimman ja pulskimman talon nimi Iso-Kokkare... Tulin tässä ajatelleeksi, että voisithan lisätä tuon sanan 'Iso' nimesi edelle, kirjoittaa sitte näin: Iso-Kokkare, Se minusta tavallansa osoittaisi, että olet oikein alkuperäisiä suomalaisia... jonkun suuren, varakkaan talon poika... Niinkuin tiedät — ja sinä tiedät sen paremmin kuin minä — melkein joka kylässä on joku talo, pomompi muita, jota erotukseksi pientalollisista mainitaan isoksi. On Iso-Mattila, Iso-Rouvala, Iso-Herrala, Iso-Kokkare, Iso-Mikkola j.n.e."

Kustaa riemastui forstmestarin kekseliäisyydestä. Itse ei hän ollut tullut sitä koskaan ajatelleeksi.

"Toden totta. Minua alkaa miellyttää esittämäsi nimi, ja kun oikein ajattelen, sopii se muutenkin, sillä isäni oli tosiaan ennen köyhtymistään Isolla-Kokkareella isäntänä..."

"Arvasinhan minä..."

"Mikä aasi minä olen ollut, kun tuota en ennen ole hoksannut... Luulenpa, että Henriikakin..."

"Ahaa... vai on sinulla Henriika jo tiedossasi... Kas poikaa vaan..."

Ja forstmestari löi Kustaata olkapäälle.

Oikein tuntui hyvältä Kustaasta taas monesta aikaa.

Ja sen asian päälle maistettiin.

Seuraavana päivänä kirjoitti Kustaa Henriikalle hommastaan. Hän selitti laajasti asian, kertoi kuinka forstmestariikin oli sanonut ja että kaikki muutkin ihmiset ovat hänen kanssaan yhtä mieltä. Hän siis toivoi, että Henriikakin, hänen kallis, kaunis, hyvä morsiamensa, hyväksyy nimen ja ettei enää ollut mitään estettä heidän avioliitolleen. He voisivat mennä naimisiin nyt aivan heti... Mutta levottomana hän kuitenkin vartoi Henriikan vastausta. Johtui hänelle joskus mieleen, että olisiko ehkä forstmestari hauskemakseen ja piloillaan vain esitellyt Isoa-Kokkarettä hänelle nimeksi. Mutta eihän ollut forstmestari ivallinen ollut, vakavana miehenä oli puhunut...

Viikon päästä hän sai Henriikalta kirjeen. Puolihulluna pelosta ja suuressa tuskassa hän sen avasi ja kauhistuksekseni luki:

"... Sinä olet suurin hölmö, minkä koskaan olen nähnyt ja tuntenut... Nauravathan sinulle harakatkin, ja ihmiset pitävät hauskaa kustannuksellasi..."

Enempää hän ei *nähty* lukea. Hän tunsi itsensä onnettomimmaksi ihmiseksi koko maailmassa.

Sen verran hän vielä kykeni koululapsille sanomaan, että antoi lupaa koko päiväksi. Mutta ei hän ainakaan vielä ole nimeään muuttanut. Eikä hänen rakastettua Henriikaansaakaan ole näkynyt...

Tuskin tuleekaan, Henriika nimittäin.

SADEPÄIVÄNÄ

eli kuinka agronomi neuvoi heinäntekoon

Keskiviikossa jo oltiin.

Satanut oli sunnuntaista asti taas tälläkin viikolla. Maanantaiset niitoksetkin olivat luokona tuolla vainiolla, eikä siitä näyttänyt tulevan poutaa vieläkään. Kumminta oli, että pohjoisesta näin monta päivää satoi.

Junnulan Olli makaili pirtinsängyssä, imi piippuaan ja mietiskeli. Hyvillään oli hän siitä, ettei hän ollut ottanut työväkeä syömään ja makaamaan. Omin väin oli heinää tehty, ja jos tässä ilmat kuivaisivat, ei tarvitsisi palvella palkkaväkeä. Kaksi oli poikaa, täyttää miestä, Ville ja Heikki, tyttäret kykenivät jo luo'on ottoon, piika oli vankka ja sitkeä kuin saukko... Surkeammasti olivat naapurissa, Pertunmäessä, asiat. Kun aivan palkkamiehiä ja kalliita renkejä... Nyt saivat loikoa laiskoina ja syödä, kelvottomat, joka aterian...

Olli nousi ylös. Katseli ulos akkunasta taivaalle ja haukotteli. Mihin lienevät kaikki menneet, kun ei yhtään ihmistä koko talossa? Kylälle tietenkin pojat. Menkööt!

Hän laskeusi uudelleen vuoteelle, veti lakin silmilleen ja koetti nukkua... Oli varma merkki, kun häntä raukaksi, että ei ole pouta käsissä heti. Mutta hän ei ehtinyt kauan unta herutella, kun naapuri, Pertunmäki, ja muitakin miehiä tuli pirttiin.

"Joko siellä näyttää ilma kuivavan?" kysyi hän puheenaluksi miehiltä.

"Jo siellä kajastaa. Voipi se siitä kuivaa", vastasivat ja istuivat penkille tupakoimaan.

"Kajoksesta sataa kaiken päivää", arveli Olli ja nousi hänkin piippuilemaan.

"Jo se näkyi tulevan agronomikin, kestikievariin meni. Senhän piti pitämän esitelmä tänään, niinkuin on ilmottanut, tässä talossa", sanoivat miehet hetken kuluttua.

Junnulan Olli säpsähti. Hän ei ollut muistanut koko agronomiin tuloa. Lempo soi! Ja kaikki akkaväkikin raitilla!

"Niinpä tietenkin... niin vain... jo vain... niin ilmankin..." hoki hän ja alkoi riivatusti hakea takkiaan.

"Perhana olla, kun olin unhottanut koko asian. Onko sitä paljon luokoa... onpa tietenkin", porisi hän mennessään muihin huoneisiin hakemaan akkaväkeä.

Pian hän sentään löysikin tyttärensä, jotka vieraskamarissa tutkivat maisemakortteja, ja antoi tulisia määräyksiä...

Sitten hän palasi pirttiin ja arveli:

"Saisipa kuulla mitä sillä nyt on sanomista. Kuuluu neuvovan heinäntekoon..."

"No nyt ne kyllä hyvät neuvot tarpeen olisivat, kun sataa kaiket päivät... Menneen viikon kokonaan", sanoivat miehet.

"Ei suinkaan se kuivamaan saa heiniä hängkään ennenkuin pouta tulee", epäili joku.

"No saisi kuulua."

Ja sinne tänne arveltiin.

* * * * *

Agronoomi oli nuori ja reipas mies. Käynyt jo Tanskassakin tutkimassa, kuinka siellä puuhattiin. Ja palannut sieltä kahta viisaampana tietenkäin kuin sinne lähtiessä. Selvillä oli hänellä kaikki konstit niin heinänteon kuin muunkin maanviljelykseen kuuluvan työn suhteen.

Mutta kiire oli hänellä nyt, sillä hän oli vähä myöhästynyt — oli tullut viivytyksi muutamissa paikoissa liian kauan, joten tässä kylässä hänellä ei ollut aikaa pitkiin puheisiin. Mutta hän tahtoi kuitenkin neuvoa ja opastaa... oppimatonta kansaa... Sitä varten hän oli matkallakin. Hänestä näytti siltä, sen vähän mitä hän oli ehtinyt silmäillä tämän kylän vainioita ja viljelyksiä, että ne olivat huonossa kunnossa... "Mitä tuokaan on muuta kuin suoraa laiskuutta ja huolimattomuutta tuo... niinkuin tuossa naapuritalossakin näkyy olevan... että heinien annetaan mädätä kedolle... Mikä sen on nimi tuon talon?"

"Pertunmäki", vastasi Kelloniemen renki, kun kukaan muu ei puhunut mitään.

"Niin, on suoraan sanoen sikamaista tuo tuommoinen", jatkoi hän ja käveli kahakäteen lattialla.

Isännät ja muut istuivat äänettöminä penkillä, lakkejaan käsitellen ja silmäillen permantoon. Tämmöistäkö tämä olikin? Alkaa haukkua heti kun taloon pääsee.

"Minkä niille tekee, kun sataa lakkaamatta", sanoi Pertunmäki vihdoin, sillä hän närkästyi agronoomin moittivista puheista.

"Minkäkö tekee!" kertoi agronoomi ja katseli halveksivasti oppimatonta kansaa ja varsinkin Pertunmäkeä. Ja hän alkoi selittää heinäniljelyksestä ja heinäin kuivaamistavoista.

"Tanskassa, jossa viime kesän matkustelin", sanoi hän ja hänen "ässänsä" soi niin pehmeästi kuin silahkat sateessa, "olin tilaisuudessa näkemään" (pitkä selitys) "ja kauniin ilman tultua hajotellaan heinät kuivumaan..."

Hän katsoi voitonvarmana isäntiä ja odotti, minkä vaikutuksen hänen tanskalainen esitelmänsä tekee. Mutta ei näkynyt yhdenkään kasvoissa ihmettelyä.

Pertunmäki arveli:

"Sama se kuuluu olevan siellä kuin täälläkin, että pouta olla pitää silloin kuin heiniä kuivataan."

Toiset katseillaan myönsivät Pertunmäen olevan oikeassa.

Se harmitti agronoomia ja hän aloitti uudelleen:

"Tanskassa, jossa viime kesänä matkustelin..." ja ässä taas suhisi pehmeästi kuin märkä riepu.

Sillä välin oli keskustellessa alkanut kajastaa, ja pilvet näyttivät kuivuvan.

"Nytkin esimerkiksi", sanoi agronoomi taas, "alkaa ilma kuivua... paromeetri nousee nousemistaan... tänään jo tulee hyvä luoko-ilma ja huomenna on pouta, että helisee... Hajotelkaa heinäinne vain kuivamaan."

Siltä kyllä näytti, että jo poudistaa, mutta Junnulan vaari, joka myös oli isäntien joukossa istunut penkillä, arveli:

"Ei tule poutaa ennenkuin kuu syntyy."

Ja agronoomi katseli kelloaan ja sanoi, että hänen täytyi lähteä. Ja

Junnulan Ollin kanssa he poistuivat muihin huoneisiin.

Isännät istuivat mietteissään, panivat tupakan palamaan, mutta kukaan ei puhunut siitä, mitä agronomi oli neuvonut.

Mutta se tuntui olevan yhteinen usko, ettei siitä vielä poutaa tule. Pehmeät olivat vielä pilvet, ja vaarat höyrysivät.

"Kovinpa se tuo Särkivaara vielä tupakoi", arvelivat.

Mutta agronomin mentyä kylästä näytti pouta todella tulevan. Ja Junnulan Olli komensi koko väkensä heiniä hajoittelemaan. Hän purki pieleksetkin ja haasiat ja levitteli kuivamaan.

Kummissaan hänen hommiaan muut katselivat. Pertunmäki seisoi kujalla ja mietiskeli:

"Poutaa se kyllä lupasi, vaan pahoin minä pelkään, ja idän päällä on tuulikin nyt — eikä niihin herroihin ole luottamista."

Ja hän päätti, ettei hän hajoittele heiniään.

"Pouta nyt tulee!" huusi hänelle Junnulan Olli vainioltaan.

"Niinkö tekee!" huusi Pertunmäki vastaan ja painui kartanoon.

Mutta hossissa ja touhussa oli Junnulan Olli ja puheli hyvillään:

"Kyllä ne sentään nuo herrat tietävät... Kummaa kun on kuin olisi poudan matkassaan tuonut... No tietää sen, joka on Tanskat ja joka paikan matkustanut... Hullut kun eivät hajota heiniään... tuokin Pertunmäki... Ruokkii siinä laiskoina neljää viittä miestä..."

Mutta lyhyeen hänen ilonsa loppui, sillä pilviä, mustia ja uhkaavia, alkoi nousta taivaalle.

"Hirttää minut saapi, ellei nyt sade tule", sanoi Heikki, nuorempi poika, ja samaa arvelivat toisetkin.

Jo alkoi Olli itsekin hätäillä, sillä selvää oli, että sade siitä nousee. Mutta vähän siinä ehtivät enää koota, kun niin paljon olivat hajoitelleet. Tuore tuuli jo tuntui, ja vettäkin jo vihmoi.

"Mihin nuo mäkihaasian heinät pannaan?" huusi Ville isälleen.

"Pankaa vaikka hornaan... Voi tuhannen sarvipäätä, kun niin paljon ehdittiin hajottaa", mainoi Olli ja vihapäissään mennä köntti pihaan. Mutta silmätessään syrjään näki hän Pertunmäen seisovan kujalla ja olevan ikäänkuin hyvillään.

TYÖVÄENLIIKETTÄ

Ollilaan oli tullut muuan mies etelästä päin ja ilmoittanut pitävänsä esitelmän työväenliikkeestä. Erittäin oli sanonut, että hän puhuu köyhäin puolesta, itsellisten, mäkitupalaisten, torpparien ja palvelijoiden puolesta. Kuului sanoneen, että nyt alkaa uusi aika, ettei nyt enää tästä puolin tarvitse köyhäin yksin työtä tehdä, vaan tulee laki semmoinen, että pitää rikkaidenkin ruveta hikoilemaan, jos tahtovat jokapäiväistä leipää syödä.

"Herrako se on?"

"Kyllä se herralta vähän näytti, vaan piippua se näkyi polttavan ja käytti saapasvarsiaan nenäliinana", selitettiin esitelmänpitäjän tuntomerkkejä.

"No ei se sitten oikea herra ole. — Oliko sillä partaa?"

"On sillä vähän vaaleita haituvia huulen päällä."

"Ei se sitten ole oikea herra."

Lisäksi tiedettiin, että hän oli matkallaan pitänyt esitelmiä joka kylässä, jossa vain sai kookkaan huoneen käytettäväkseen. Mutta se oli ollut hyvin vaikeaa, sillä ihmiset olivat arkaintuneet eivätkä kernaasti luovuttaneet huoneitaan tuntemattomalle esitelmänpitäjälle.

Mutta Ollilan isäntä, Mikko, paljon kokenut ja viisas mies, lupasi heti pirttinsä. Hän tahtoi kuulla mitä miehellä olisi sanomista työväenliikkeestä. Mikko oli lapsena ollut ruodulla, sitten renkinä, torpparina, ja nyt oli talon isäntä. Hän kyllä tiesi, mikä on työ ja miten sitä tehdään. Senvuoksi oli hän utelias tietämään, mitä miehellä olisi sanottavaa. Kuinkahan lujasta oli leipänsä ottanut? Ja oliko yrittänyt, mitä lihasta lähtee? Ei miehestä päältä osannut tietää, oliko raskaampaa työtä tehnyt. Semmoinen hoikka virpi, ja kädetkin pehmeät kuin vanttuut. Muutenkin näyttivät Mikosta siltä, että tuskin oli päivääkään oikeaa työtä tehnyt. Silmät olivat kavalat ja kasvojen ilme hermostuneen vaihteleva.

"No jospa sitten mekin saisimme kuulla, mitä vieras työväenliikkeellä ymmärtää", sanoi Mikko puhujalle, kun pirtissä jo alkoi olla kosolta väkeä.

"Saan kunnian kiittää", kumarsi puhuja isännälle. Ja niinpä hän sitten astui pöydän taakse ja alkoi asiaa selitellä... Hyvä hänellä tuntuikin olevan "ulostuonti". Sanoja tuli peräkkäin ja välistä päällekkäinkin, että kummissaan kuunneltiin. Melkein maailman alusta hän alkoi, mutta merkillisen nopean harppauksen teki nykyaikaan. Hän selitteli, kuinka köyhä tässä maailmassa on aina alakynnessä, kuinka hänen pitää tehdä työtä jokapäiväisen leipänsä saadakseen, kuinka saa kärsiä vilua ja nälkää ja aina vain olla rikkaamman poljettavana ja orjana.

"Mutta tästä täytyy tulla loppu", karjaisi hän kesken kaiken, polki jalkaansa, nyrkkiä pui ja niisti nenäänsä...

"Tästä täytyy tulla loppu!" huusi hän toistamiseen. "Työväenliike on nyt jo kasvanut suureksi vyöryväksi lumipalloksi, joka nuoskeaa lumen pintaa myöten vierii... vierii ja vierieessään yhä kasvaa, laajenee ja levenee... ja vierii yhä..."

"Mihin se sitten pysähtyy? Mäen alleko?" kysyi Näsmannin Hermanni, joka ei ennen ollut esitelmää ollut kuulemassa.

"... työmies ei enää ole orja", jatkoi puhuja. "Hän on tästä puolin oleva yhtä suuri herra kuin... kuin... ja senvuoksi, rakkaat aatetoverit, tahtoisin vielä tehdä selvää työväenliikkeestä yleensä muissa maissa, mutta erittäin täällä meidän kurjassa Suomessamme."

"Täällä meille maksetaan niin peräti pienet palkat, että sillä hädin tuskin elää mies... Millä sitten elätämme perheemme... Mutta työväki on nyt suuressa liikkeessä... herroilta ja rikkailta omaisuus ja valta pois... sitä työväenliike tarkoittaa..."

Puhuja levähti hetkisen, katseli sitten kuin sankari pitkin väkijoukkoa ja kysyi:

"Onkohan minua ymmärretty?"

Ei kuulunut vastausta.

Mutta hetken kuluttua nousi Ollilan Mikko paikaltaan ja vakavana miehenä aloitti:

"Joo. Tämä on nyt puhunut työväenliikkeestä... juuri niinkuin ei tästä puolin kenenkään tarvitsisi työtä tehdä; vaan olen minäkin eläissäni nähnyt työväenliikettä ja tiedän mitä se on, ja enköhän minä tässä sitä saisi sanoa?"

Esitelmän pitäjä luuli, että nyt hän tuosta ukosta saapi puolustajan asialleen, niin hyvillään kehoitti:

"Olkaa hyvä!... Hauskaa kuulla..."

"Niin, että se on työväenliikettä, kun joka mies tekee työtä, että hiki hatusta tippuu, syö ansaitsemaansa ruokaa, perii palkkansa ja nukkuu yönsä rauhassa... se on työväenliikettä, eikä se, että kulkee jouten, kiertelee pitäjistä toiseen ja jaarittelee joutavia. Ja nyt kun olet kuullut, mitä täällä ymmärretään työväenliikkeellä" (Ollila kääntyi tuimana miehenä vieraaseen päin), "niin alappa katsella kintaitasi ja hommailla taipaleelle... ja jos et halua uskoa suoraa puhetta ja nyt aivan heti, niin tästä kyllä saapi toisenlaisenkin kyydin..."

Sen kuultuaan poistui puhuja pöydän takaa. Eikä ole meidän kylässä sen jälkeen yhtään puhetta pidetty työväenliikkeestä.

On maaliskuun alkupuoli.

Hyvä suksikeli houkuttelee minut liikkeelle kylään. Siellä onkin nyt paljon puhelemista näin ennen vaaleja, joita suurena, historiallisena tapauksena odotetaan.

Täältä minun pirttini pihalta on kiva myötäle alas jokivarrella olevaan kylään. Tuota Tervaniemen peltoa pitkin potkaisen menemään, läheltä riihtä, jonka pohjoispuolella on vankka kinos. Siinä on hyppyriä kylliksi, että lennän suksineni monta sylvä rikkomatta...

Ja vauhdilla kiitävät sukseni Tervaniemen navetan taitse maantielle, joka siinä juuri laskee luikertelevana mäkeä alle, mistä kylä alkaa.

Tervaniemi on pohjoisesta tullen kylän ensimmäinen talo. Vankka ja varakas talo. Se on merkillinen talo muutenkin, mallitalo kerrassaan ja esimerkiksi kelpaava monelle kylän talolle. Isäntä ja emäntä ovat jo ikäihmisiä, lapset, joita on neljä, kaksi tyttärtä ja kaksi poikaa, ovat kotonaan kaikki. Tyttäret hoitavat karjan, pojat ja ukko muun työn tekevät. Hyviä, hiljaisia kunnon ihmisiä ovat kaikki, vaikka heitä kylällä "viisaat" pitävät vähä hölmöinä, varsinkin tyttäriä, jotka eivät ole joutuneet naimisiin, vaikka ovat jo siinä kolmenkymmenen paikoilla. Mutta sellaisia tyttöjä ei vain ole muissa taloissa tässä kylässä eikä varsin toisessakaan. Eivät koreile Tervaniemen tyttäret "pluuseissa" eivätkä "rimsuissa"; eivät kuulu mihinkään seuraan ja harvoin kylässä kulkevat. Mutta sitä ahkerampia ovat kotonaan, ja varmaa on, että se, joka siitä talosta emännän ottaa, saapi kerrassaan kelvollisen ja työtä tekevän ihmisen...

Merkillinen on talo siinäkin suhteessa, että se on ainoa talo koko pitäjässä, johon eivät vielä "aatteet" ja uudistukset ole päässeet leimaansa lyömään. Siinä eletään vielä vanhan kansan elämää, ja hyvää elämää eletäänkin. Ei ole separaattoria, ei niittokonetta, ei ole ukko suostunut mihinkään uuteen hommaan, oman päänsä pitää. Mutta kiltisti täytyy ukkoa puhutella, sillä onpa monen isännän velkakirja hänen punaisen loukkokaappinsa laatikossa. Ja vaikka talosta ei viedä meijeriin maitoa ja vaikka heinä tehdään aivan ihmisvoimalla, niin enimmin saadaan Tervaniemessä karjasta sittenkin tuloa...

Tervaniemen väkeä on näinä aikoina koetettu oikein vasiten saada innostumaan politiikasta, mutta yhtäläinen jästipää on ukko ollut siinä niinkuin muissakin asioissa. Rovastillekin, joka on pitänyt velvollisuutenaan toimittaa ukolle Uusia Suomettaria, on ukko vain arvellut.

"Ei niihin ole luottamista enempää yhteen kuin toiseenkaan... Enkä minä äänestä enkä pane tikkua ristiin ennenkun pääsen asian päälle..."

Koetettiin tyttärille ja pojille. Kulki pappilan fröökynä lakkaamatta Tervaniemen tyttärille selittelemässä U. S. kainalossa, mutta mitäpä ne pääsinpää: olivat vain sanoneet, etteivät he äänestä ketään, ja nauraneet vasten pappilan fröökynän naamaa. Yritettiin pojillekin. Mutta vielä huonommalla menestyksellä...

Tuossapa näkyy Arviiti poika kujalla laittelevan heinähäkkiä reen päälle. Käväisenpä tässä ohimennessä Arviitia puhuttelemassa.

"No lähtekö se Arviiti äänestämään ensi perjantaina?" kysyin.

"Olenpa ajatellut, että jos tuota lähtisi..."

Mies oli siis ainakin muuttunut... Olisikohan pappilan fröökynä ainakin...?

Mutta Arviiti on tällä kerralla puheliaammalla tuulella kuin tavallisesti ja arvelee:

"Kävin tässä tuonnoin kuulemassa sitä Ahmavaaraa, kun hoettiin, että se mies tietää asioita... ja tuntuikin tietävän... Jo minäkin pääsin käsittämään niistä puolueista, että mikä se mikin on... Olisi tässä minunkin kukkarossani tupakkaa..."

"No tupakan tässä nyt sen kunniaksi saapi panna."

Ja minä pistän piippuuni Arviitin kukkarosta ja antaun puheisiin. Arviiti on näinä päivinä kokonaan muuttunut: entisestä hiljaisesta miehestä on tullut puhelias ja innokas. Nuorsuomalainen sanoo hän olevansa ja aikoo Ahmavaaraa äänestää:

"Eivätpä joutaneet nukkumaan takapenkiläkään, kun Ahmavaara puhua paukutteli", arveli hän.

"No mitä pappilan fröökynä?"

"Kävi se eilen meillä, vaan kun minä sanoin, että eipä se taida minun mieleni nyt muuttua, niin ei enää virkkanut mitään."

Ja muista puheista minä kuulin, ettei pyöritellä Arviiti poikaa enää mihinkään päin. Tuntuu olevan senpäinen mies, että tekee sen kuin aikoo.

"Kuuluuhan se taas olevan muuan suomettarelainen agitaattori. Salmelassa tänä iltana puheen pitää", ilmoitan Arviitille.

"Vai vielä nytkin yrittävät..."

"Meneekö Arviiti?"

"Lempo sinne lähtenee..."

Toivotan onnea Arviitille ja lähden hiihtelemään alas päin.

Tässä on Pullinki, pienoinen, vähävarainen talo. Vanhimmat lapset ovat Amerikassa ja nuorimmatkin mikä missäkin maailmalla. Muuatta asiaa tulen ajatelleeksi sivu hiihtäessäni tuota Pullinkia. Se on pienin talo koko kylässä, mutta nuo vanhukset, jotka vieläkin elävät ja taloa hoitavat, ovat kaikkein suurimman lapsilauman kasvattaneet... kahdeksantoista yhteensä... Siellä ovat ympäri maailmaa jo kaikki, ja niin olen kuullut, ettei ole vanhuksilla heistä isoa iloa yhdestäkään ollut... Mitä se Jumala *silläkin* tarkoittanee?

Pullingin naapuri on Järkkälä, siisti punainen talo.

Siinä ovat tyttäret ja pojat koulua käyneet, ja vanhin poika on pappina. Mutta kyllä he vain ovatkin olevinaan ylpeitä ja pitävät itseänsä viisaampina muita ihmisiä. Ainakin siltä näyttää. Muuan tyttäristä, Elli niminen, kuuluu olevan kihloissa toisen pitäjän papin kanssa. Mutta hyvä mies on isäntä, Järkkälän Pekka. Järjestyksen mies ja harrastaa kaikkea uutta ja on uusien hommien uranaukaisija...

Järkkälän naapuri on Ojala, ja talot ovat aivan vieretysten. Ojalassa on nuori isäntä ja emäntä ja kovia politiikka-ihmisiä kumpikin. Pitkin talvea on näiden naapurien, Järkkälän ja Ojalan, väen kesken ollut lakkaamaton jankkaus puolueista, mutta nyt kun vaalit lähenemistään ovat lähenneet, on heidän keskinäinen sopunsa mennyt aivan pilalle. Eivät seurustelee toistensa kanssa, ja sitä määrää on, että hyvän huomenen toisilleen sanovat. Niin äkäisiä ovat molemmissa taloissa. Saapa nähdä, leppyvätkö sittenkään, kun nuo onnettomat vaalit ovat ohitse...

Niissä vaaleissa ihmisten mielet tuntuvat olevan. Joka ainoa, jonka tiellä kohtaan, arvelee joko aluksi tai lopuksi:

"No ensi perjantaina se on ensimmäinen vaalipäivä..."

Tuo se on kummempi mies muita tuo Maikkulan isäntä, tarkoitan, että siinä on henkeen ja vereen asti niin täydellinen suomettarelainen, että naurattaa. Kaiken talvea on hän ollut liikkeessä puolueensa asioita ja aatteita levitellen. Ei muuta ole joutanut tekemäänkään. Hyvä kuuluukin olevan puhumaan, ja mainion selvillä on hänellä kaikki asiat. Ei hänestä, tuosta purevasta ja lihavanlaisesta miehestä, kukaan uskonut tulevan semmoista innokasta puoluepukaria. Ja sattuma se taisi hänet sodan rintaan pannakin. Oli syksyllä ollut Maikkulassa muuan meijeriherra, jonka tiedettiin olevan suomettarelaisen. Se herra viipyi melkein viikon Maikkulassa — ja pitkät olivat heillä olleet muut puheet, koskapa oli jäänyt separaattorikin korjaamatta. Ja kun herra oli mennyt, oli Maikkulan Eemeli kuin uudestakastettu eli miksikä häntä nimittäisi.

Silloin alkoi jo "aatteistaan" puhua, routavuosista ja tästä nykyisestä senaatistamme. Mutta kun ei saanut mitään aikaan omassa kylässään — sillä sen mitä hänellä oli sanomista, tiesivät muutkin, — suori hän sukset jalkoihinsa ja hiihteli pitkät matkat laitapitäjään. Siellä olivat lyömättömät maat ja kiitolliset kuulijat. Ja niin kerrotaan kylällä, että vähä väliä on Maikkulan Eemeli kirjoittanut meijeriherralle, antaen tietoja, kuinka hän työssään menestyy, ja ilmoittaen missä määrin hänen puolueensa kasvaa. Sillä — niin kerrotaan myös — tuo meijeriherra on ikäänkuin hoijakan vapa, jonka ympärillä töitä tehdään ja piiriä laajennetaan. Mutta koska täällä pohjan puolella ei ole kuuluvissa eikä näkyvissä toista niin innokasta ja sievätekoista miestä kuin Maikkulan Eemeli ja koska hän kuuluu meijeriherraltakin saaneen suuret kiitokset innokkaasta, isänmaallisesta työstään, on hänelle annettu kunnianimeksi "Pohjoisnapa".

Jopahan näkyy olevan Eemeli kotonaan, poikki pihan näkyy menevän... ja tänne päin silmä... ja näkyy nyt puhuttelevan outoa miestä kuistin edessä. — Kun hiihdän aivan vieritse, niin kuulen Eemelin sille toiselle sanovan:

"Meidän on voitto oleva... isänmaa on pelastettava..."

Niin isänmaallinen mies on Maikkulan Eemeli!

Vai luuletteko, että hän tyhjää on isänmaalle tarjonnut! Ei suinkaan. Sillä hän on painostaan kevennyt lähemmäs kymmenen kiloa — nyt tänä talvena kevennyt, hiihtäessään laukullinen "luvallista" kirjallisuutta selässään, pitkin ja poikki pitäjää.

Eemeli Maikkulasta puhuessani muistan toisenkin kummituksen: tuon Yliniemen Susannan...

Tavallinen ihminen oli Susannakin viime syksyyn asti, mutta siitä saakka on ollut kuin lentävä lintu. Ei sitä uskoisi, että ihminen niin saattaa muuttua. — Mikä lie ollut joku kristillinen asia, jonka vuoksi maailmanmainio, ikuinen neiti Käkikoski kävi tässä meidänkin kylässä...

Ja hänestä se oppi Yliniemen Susannakin. Alkoi saarnata ja "tehdä selkoa". Ja koska Susanna oli neiti Käkikoskella nähnyt komeat rillit ja koska hän uskoi, että rillit kuuluivat agiteeraustoimeen, hankki hänkin sellaiset ja silmäili niiden takaa samoinkuin oli nähnyt neiti Käkikoskenkin silmäilevän...

"Sopiihan nämät minulle?" oli hän kysynyt tuolta Auttosen Penjaamilta, joka on oikein komea poika, mutta suuri hulivili ja tyttöjen ystävä.

Mutta ei ollutkaan Penjaami vastannut, oli vain pyrkinyt likemmä Susannaa, että hän ottaa ja halailee ja kukaties suuteleekin...

Mutta siitä oli Susanna suuttunut ja sanonut niinkuin oli arvellut, että neiti Käkikoskikin olisi sanonut.

* * * * *

Olenpa tässä miettiessäni hiihtänyt useita taloja sivukin.

Nyt olen Pekkalan luona. Mitähän siellä Pekkalan vanha vaari miettinee? Olisipa sitä soma tavata, että kuulisi mitä ukko, vanha viinamies, näistä nykyajan asioista arvelee. Siinä on ollut kiva mies aikoinaan ja terve ja niin juoppo, ettei tiedä vanhempikaan kansa täällä semmoista, niin väkevää viinamiestä olleen. Entisestä talostaan on ukko saanut eläkkeen, mutta vieläkin hän, kun osuu maille pääsemään, ottaa kovat ryypyt, niin parantumaton on, vaikka on jo liki kahdeksankymmentä iältään. Hänen entiset markkinatoverinsa ja hauskat pomoveikot ovat jo aikoja sitten olleet maan mustissa mullissa. Hän, Pekkalan ukko, on tänne jäänyt ikäänkuin muistomerkiksi entisiltä ajoilta. Sillä verrattoman parempina pitää ukko entistä aikaa, jolloin ei ollut rautatietä, vaan hevosilla kuljettiin pyörryttävän pitkiä matkoja. Hämeen maassa on ukkokin monta kertaa käynyt ja mielellään muistelee matkojaan. On niillä retkillä ryypätty, viikoittain herkeämättömässä humalassa, ja hauskaa on ollut...

Mutta tuossapa ukko tuleekin, keppi kädessä astelee.

"No päivää, vaari. Mihin vaari nyt on menossa?"

"Menen käymään Tikkalassa... Fransi kuuluu tulleen kaupungista ja oli pyytänyt tulemaan, että häneltäpä taitaisi löytyä puoleen kuppiin", ilmoittaa ukko naurussa suin.

Verrattoman vankka ja terve hän näyttää olevan vieläkin, vaikka sitä taitaisi olla melkoinen lampi, jos kaikki viina olisi yhdessä, mitä hän on juonut...

"Kun välistä, kun hyvin oli voitettu markkinoilla, juotiin kaksi ja kolmekin viikkoa, etten minäkään joutanut housuja ollenkaan jalkaan panemaan sinä aikana... Mitä ne tämänaikaiset juopot... jonkun vaivasen litran..."

Punainen on vieläkin naama niinkuin kuparikattilan kylki.

Kun sanon, että nyt ensi herrainpäivillä tulee laki semmoinen, ettei koko maahan saa tuoda viinaa eikä myydä sitä, niin naurahtaa ukko:

"Sen tehköt... vaan on sitä ollut toisenlaistakin aikaa... minunkin eläissäni."

Ja tyytymätön ilme naamassaan lähtee ukko köpittämään Tikkalaan päin, jossa toivoo Fransilta puolikuppisen saavansa.

Olisi todella hauska tietää, mitä hänestä tämä nykyinen raittiusväki arveleisi?

Mutta tuollapa tulee vastaani kaksi komeaa tyttöä... Alaniemen Sandra ja Junttilan Anna näkyvät olevan. Kylän pulskimpia tyttöjä. Sandra kuuluu olevan salakihloissa tämän nykyisen opettajan kanssa, vaan ei kuulukaan Alaniemen ukko vävyksi pyrkivästä pitävän... Niin on sanottu... Mistäpä minä tiedän, onko tosi...

Junttilan Anna on minusta vielä mieluisempi neito kuin Sandra. Anna on vikkellä tyttö, hyväpäinen ja

lahjakas. Kansanopistossa on ollut ja kosijoita kuuluu olevan vaikka kuinka paljon, vaan ei ole vielä kukaan kelvannut. Ketä sitten vartonee? He ovat kumpikin innokkaita nuorison rientojen kannattajia ja Anna varsinkin pystyy vaikka mihin. Pitää nuorisoseurassa puheitaikin, että paukkuu...

He seisahtuvat puhelemaan ja Anna sanoo:

"Mutta eikö ole kauheaa, kun se Pohjoisnapa" (tarkoittaa Maikkulan Eemeliä) "on siellä hiihtoretkeillään saanut kaikki suomettarelaisiksi! Senkin syöttiläs... Vaan tänne on nyt juuri tullut koululle kaksi nuorsuomalaista ylioppilasta Helsingistä... Ja heidät meidän pitää saada puhumaan tuonne syrjäkyliin, vaikka mikä olisi... Me olemme juuri Sandran kanssa koululle menossa... Lähde nyt mukaan sinäkin... Pitää meidänkin jotakin toimia... Suomettarelaiset liehuvat kuin paha henki joka paikassa... Nytkin taas on tullut muuan agitaattori jo Salmelaan... Tänä iltana kuuluu puheitaan pitävän..."

Anna on innossaan, puhuu lämmöllä, että posket punottavat...

"Käännä takaisin sinäkin!" pyytää hän vielä. "Vaalit ovat juuri ovella, emmekä oikeastaan ole mitään toimittaneet."

Jo innostun minäkin.

"Jospa häntä lähden takaisin, koska on näin komeita kumppaneitakin..."

"Ole nyt...!"

"Sandralla sinne koululle taitaa olla muutakin asiaa..."

"Joko taas...!"

Me lähdemme koululle päin. Kirkas, kaunis on maaliskuun päivä ja taivaan sini jo kevättä tietää, huikaisevan valkoisilta paistavat lumiset vaarojen laet kahden puolen valtavan joen uomaa, ja metsä niiden kupeilla pohottaa lempeän vihreältä...

"On niin kaunis tämä Suomenmaa, tämä isäinmaa... on niin ihana koko Pohjola ja taivas niin sininen ja sileä..." sanoo Anna ajatuksissaan, kun nousemme koulun pihaan.

KEVÄÄN ENTEITÄ

Jopa tulit, tuttavani, vares, vanha ystäväni.

Eivät tietenkään ihmiset siellä, jossa kaiken talveakin kuulevat vareksen kajahtelevan basson, osaa tuolle hauskalle linnulle oikeaa arvoa antaa...

Taitavat vihatakin sitä harmajan paltoonsa ja räähkyvän äänensä vuoksi.

Mutta meille on vares ensimmäinen kevään merkki, samoin kuin se syksyisin on viimeinen lähtijä, pelatessaan vaakkuilevaa valssiaan riihen katolla lähtöpäivän aamuna. Me olemme oppineet sitä rakastamaan ja vaikka ei vareksen "soitto olekaan suruista tehty", viehättää sen ääni kuitenkin rakastavaistenkin korvia. Muistelkaamme vain, millä erinomaisella kunnioituksella ja antimella vares ilonsa ilmaisi Jukolan Juhanillekin, koska Juhani istui Männistön Venlan kanssa pellon pientareella. Oikeastaan se oli Eeron unta, mutta luultavasti siinä kuitenkin oli totta toinen puoli.

Tässä kun oikein ilmat lämpesivät, lumi alkoi sulaa ja eteläinen tuuli, sanoivat muutamat:

"Kesän se tästä tekee."

Mutta siihen toiset heti vastaan:

"Mitä hulluja. Eipä vielä ole kuulunut eikä näkynyt varestakaan, vanhaa ystäväämme."

Mutta nyt se on tullut. Se oli ensiksi nähty pappilan tunkiolla, jossa tietävästi aina on viljemmälti "ylösleikkauksia" kuin muualla. Hyvä mieli tuli kaikille, sillä nyt saapi olla varma, että tulee kesä; vares, vanha ystävämme, on sen tulollaan ilmoittanut.

Tietenkin niitä on muitakin kevään enteitä, merkkejä maassa ja taivaalla. Jurttulan vaarin

vasemmassa nilkassa ja monessa muussa paikassa, jotka kaikki suloista suvea ennustavat. Mutta kummallisinta on, että taatuimmatkin merkit välisti pettävät, varminkaan kevään enne ei pidä paikkaansa. Onhan tapahtunut, että vaikka vareskin on saapunut ja alkanut pesäänsä valmistella, onkin tullut takatalvi, jota on kestänyt monta viikkoa. Yhtä epävarmoja ovat taivaan ja maan merkitkin, vaikka niihin vanhat luottavat ja niistä nousevillekin polville ilmoittavat. Ei ole Jurttulan vaarin nilkan pakotuksestakaan aina taikaa. Saattaa olla suoja-ilmoja viikon kaksi, vaan sitten alkaakin yökyelmiä ja päivillä kuostetuulia, ja niistä ei Jurttulan vaarin jalka tiedä mitään.

Mutta minulla on varma merkki, kevään enne sellainen, joka ei koskaan petä. Otan ja juttelen sen nyt, että muutkin kuulevat ja siitä tietävät avovettä odottaa ja valmistautua kevättä vastaanottamaan.

Saattaa olla vielä täysi talvi, pakkasiakin pitää melkoisia, ei ole päivä vitiä rikkonut, sanalla sanoen, täysi talvi on vielä olemassa. Silloin jonakin päivänä näet pitkän rivin tukkipoikia kävellä vihmovan tukkijoelle päin. Eillimmäisillä on laukut selässä ja laukun kielen päällä komeasti välkkyvät uudet, vasta kiitettävällä tavalla voidellut tukkisaappaat.

Ne astuvatkin reimasti, millä hattu, millä vanha kakilakki päässä.

Mutta jälkimmäiset ovat köyhempää sakkia. Heillä ei ole laukkuja, joka on tukkipojan valtakirja. Ei näy heillä uljaita, uusia tukkisaappaitakaan. Mustassa säkissä on heillä "maallista tavaraa" mitä on, ja veltompi on heillä käyntikin.

"No nytkö jo tukkijoelle? Talvihan nyt vielä on!"

"Niin on. Mutta ensi viikolla on kova suvi, joka kaikki pikkujoet tulvilleen nostaa", vastaavat he.

Ja sen olen merkinnyt, että siitä päivästä saapi alkaa kevättä toivomaan, ja epäilemättä se tuleeekin. Niin, että tahdoin vain lyhyesti sen tässä sanoa, jos sattuisi niinkin tietämättömiä, etteivät sitä jo ennestään tiedä.

* * * * *

Nyt tänä keväänä on ennustettu varhaista kesää. Ja siltäpä taitaa näyttääkin. Mutta minä epäilen. Ei ole näkynyt yhtään tukkipoikaa vielä liikkeellä.

Tuskin kenellekään on käynyt niin hullusti kuin Mustapään Iisakille, joka on vihollisen visu ja saita, rahan ahne, että vapisee, kun näkee markan. Kuinkapa kävi?

Kävi niin, että oli Iisakilla heiniä kosolta myydä. Kävi ostajia, koska monelta taholta valitettiin rehujen puutetta. Mutta eipä myynyt Iisakki, verean hintaa heinillään piti ja pitkää kevättä ennusteli. Silloin mietittiin miehissä, mikä konsti Iisakille tehtäisiin, että myisi heinänsä tavallisesta hinnasta. — Ja hoksattiinkin konsti.

Tuli lämmin päivä, vainioilla jo päiviä näkyi ja kujat olivat paljaina. Silloin pantiin lähetystö Iisakin luo. Ja lähetystön asiana oli valehdella Iisakille, että västäräkkejä on jo nähty ja että on jo täysi kesä Oulun puolessa, lehmätkin jo laitumella.

Iisakki uskoi, hätääntyi ja arveli:

"Taisivat jäädä minulta heinät myymättä. Voi peto kuitenkin! Vai on jo västäräkki täällä. Siitä ei ole kun kolme viikkoa sulaan veteen, voi kuitenkin."

Silloin eräs lähetystön jäsen oli armahtavainen ja neuvoi:

"Jos minä sinuna olisin, niin kuuluttaisin huutokaupan, ja myisin menemään. Kesääntyväthän ne heinät kuitenkin, ja saanetko tulevana vuonna mitään."

"Olisikohan niitä huutajia?" riemastui Iisakki.

"Kai niitä nyt vielä joku olisi, vaan kun vielä viikkokin kuluu, niin tuskinpa enää kukaan heiniä ostaa."

Ja ensi sunnuntaina kuulutti Iisakki huutokaupan, johon kertyi kovasti väkeä. Mutta ei puoltakaan hintaa saanut Iisakki nyt heinistään.

Ja kuuluu nyt jälestäpäin saaneen tietää, ettei västäräkki ole vielääkään saapunut.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAALAISKUVIA 1: KOKOELMA NOVELLEJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.